

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2023. április 18-20.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

A Száhel-övezet válságának epicentruma: dzsihádisták felkelők Maliban és a Liptako-Gourma határvidéken

Jelige: Monet

Pályamunka lezárásának időpontja: 2022. január

2023.01.09.

Tartalomjegyzék:

1. Bevezetés.....	3
1.1. Témaválasztás, kérdésfeltevések	5
1.2.A Száhel-övezet állandó kihívásai.....	6
2. A válság kezdete Észak-Maliban és a dzsihádisták hatalomátvétele	8
2.1. A 2012-es tuareg lázadás kitörésének okai és a dzsihádisták hatalomátvétele körülményei	8
2.2 Ag Ghali kettős szerepe: a lázadó és a dzsihádisták.....	10
2.3. Az AQIM beépülése Észak-Maliba.....	11
2.4. Nemzetközi közösség reakciója, Operation Serval, MINUSMA, EUTM Mali	14
2.5.Dzsihádisták felkelők sorsa a nemzetközi összefogás után.....	16
3. A válság délre húzódása, Közép-Mali, mint a konfliktus új centruma	17
3.1. A válság fellángolása Közép-Maliban.....	17
3.2. Harc a természeti erőforrásokért: földkonfliktus és hatásai Közép-Maliban	19
3.3. Közép-Mali fuláni etnikai bázisú dzsihádisták felkelő csoportja: a Katiba Macina	20
4. A válság regionalizálódása, Liptako-Gourma, mint új epicentrum	22
4.1. Az al-Kaida ernyőszervezete, a JNIM megalakulása	23
4.2. Az Iszlám Állam megjelenése Maliban és a Liptako-Gourma határvidéken	26
4.3. JNIM-ISGS vetélkedése a Liptako-Gourma határvidéken.....	27
4.4. A nemzetközi közösség reakciója a dzsihádisták felkelő szervezetek új területeken való aktivitására.....	30
5. Katonai puccskísérletek a Liptako-Gourma határvidék országában.....	32
5.1. Puccsok Maliban és az azt követő francia kivonulás	33
5.2. Franciaellenes érzelmek fellángolása Burkina Fasóban és Nigerben.....	34
6. Konklúzió	36
7. Irodalomjegyzék.....	38
8. Ábragyűjtemény	43

1. Bevezetés

A Liptako-Gourma határvidék, melyet három nyugat-afrikai ország, Burkina Faso, Mali és Niger közös határmenti régiói alkotnak, a Száhel-övezetben folyó válság epicentrumává vált a már több, mint egy évtizede zajló, Észak-Maliból induló tuareg lázadás regionalizációjának és etnicizálódásának köszönhetően. A válság 2013-ig Észak-Mali területére koncentrált, majd fokozatosan áterjedt az ország középső részére, 2015-től kezdődően pedig a Malival szomszédos határmenti régiókra Niger és Burkina Faso területére is.¹

A válság középpontjában a dzsihádisták felkelő szervezetek állnak, melyek közül a legjelentősebbek a két globális terrorszervezet, az al-Kaida és az Iszlám Állam helyi csoportjai. A Jama'at Nasr al-Islam wal Muslimin (JNIM) az al-Kaida regionális ernyőszervezeteként alakult 2017-ben. Négy, a térségben már 2017 előtt is működő dzsihádisták csoportja alapította, hogy együttműködve hatékonyabban tudják összehangolni tevékenységüket. A JNIM legnagyobb riválisa, az Iszlám Állam helyi csoportja, az Islamic State in the Greater Sahara (ISGS), melynek megerősödése 2019-ben kezdődött. A két szervezet a műveleti terület kiterjesztéséért, az illegális kereskedelem útvonalai feletti ellenőrzésért és különböző etnikai csoportok támogatásáért is verseng, ami tovább növeli a térségben folyó erőszakot.² A régió instabilitásának további komplex okai vannak, többek között a fogyatkozó erőforrásokért folyó harc, a klímaváltozás okozta éghajlati változások, az éhezés, etnikai konfliktusok, az alapvető szolgáltatások hiánya, az állammal szembeni bizonytalanság kialakulása. A válság súlyosságát mutatja, hogy a három országban több, mint 2,600,000 ember kelt át a szomszédos államokba, közülük 208,700-nál is többen hagyták el véglegesen a régiót.³ A Száhel-övezet területén Maliban, Nigerben és Burkina Fasóban nőtt legnagyobb arányban az szélsőséges csoportok által okozott halálozások száma, ami 2007-hez képest tízszeres növekedést mutat. Ez a 2012-es tuareg lázadást követő, regionálissá fejlődő válság következménye. A Global Terrorism Index adatai alapján a három országban, csak 2021-ben több, mint 1800 ember halálát okozták a támadások.⁴

¹ WILLIAM ASSANVO, BABA DAKONO, LORI-ANNE THÉROUX-BÉNONI, IBRAHIM MAÏGA 2019.

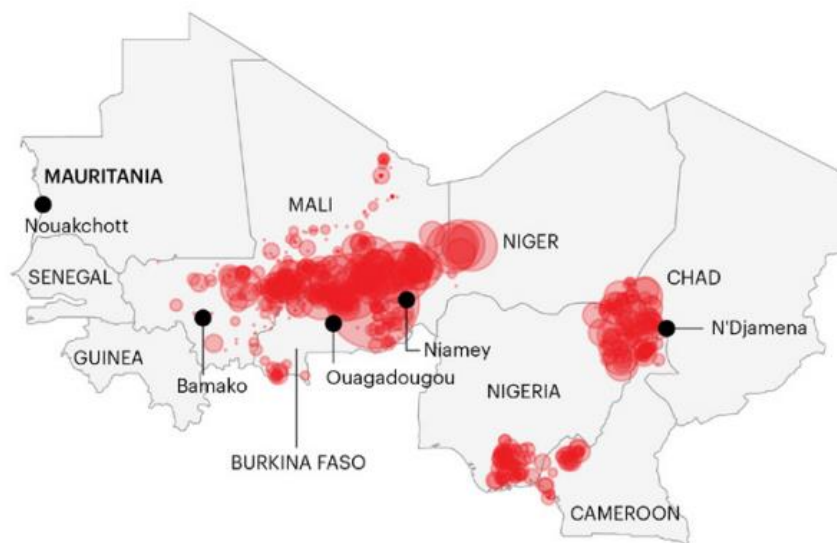
² GIOVANNI CARBONE, CAMILLIO CASOLA 2022.

³ DISPLACEMENT TRACKING MATRIX CENTRAL SAHEL & LIPTAKO GOURMA 2022.

⁴ HÉNI NSAIBIA, CALEB WEISS 2020.

Terrorist attacks in the Sahel, 2007–2021

Most terrorist attacks occur away from major urban centers.

1.ábra: Nyugat-Afrika konfliktuszónái. Forrás: Dragonfly Terrorism Tracker

A Maliban kezdődő válság sem a regionális, sem pedig a nemzetközi szereplők figyelmét nem kerülte el. Számos nemzetközi szervezet és ország által küldött katona megfordult Maliban és a határvidéken. A legfontosabb terrorizmusellenes erők közé tartozik az ENSZ MINUSMA missziója, a franciák által indított Operation Serval, majd Operation Barkhane, az EUTM Mali és az EUCAP Sahel Mali missziók melyek tevékenysége 2013-tól kezdődően működött Észak- és Közép-Maliban.⁵ Több európai ország, beleértve Magyarországot, felismerte a Száhel-övezet és a Liptako-Gourma határvidék stabilitásának fontosságát, számolva a növekvő erőszak következtében akár az Európa Unió irányába elinduló több százezres embertömeg menekülésével, ezért többen csatlakoztak a 2020-ban alakuló speciális Task Force Takuba művelethez.⁶ Regionális erők is részt vettek a terrorizmusellenes harcokban, a G5 Sahel Joint Force 2017 óta látja el a feladatait.⁷ Fontos megjegyezni, hogy a franciák által indított műveleteket (Barkhane és Takuba) 2022-től kezdődően felfüggesztették, a Maliban puccs által hatalomra kerülő kormánnyal való megegyezés hiányában. A kivonulás az erőszak fokozódásához és a lakóhelyüket elhagyni kényszerülő emberek számának növekedéséhez vezethet.⁸

⁵ SIMONE SCHNABEL 2019.

⁶ RÉVÉSZ BÉLA 2022; HONVÉDELEM.HU

⁷ PROJECT SUPPORTING THE G5 SAHEL JOINT FORCE WITH IMPLEMENTATION OF THE HUMAN RIGHTS AND INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW COMPLIANCE FRAMEWORK 2020.

⁸ JOHN IRISH, TIEMOKO DIALLO 2022.

A nemzetközi szereplők megjelenése ellenére a szélsőséges csoportok tovább tudták növelni műveleti területüket és harcosaik számát. A dzsihádiszmus, amely néhány évvel ezelőtt még úgy tűnt, hogy csupán Mali északi részét érinti, 2022-re már az ország 75%-ára kiterjedt, és Burkina Faso és Niger területeit is egyre nagyobb arányba érinti.⁹ A dzsihádisták felkelő csoportok kiválóan tudtak alkalmazkodni a térség adta sajátosságokhoz: az állandó etnikai ellentétekhez, a fogyatkozó erőforrások megszerzéséért folytatott harcokhoz, a virágzó illegális kereskedelemhez és egyéb tényezőkhez. A toborzás és a működés fenntartásához lokális célokat kellett előtérbe helyezniük, melyekkel sikeresen megtudták nyerni a helyi lakosságot és a különböző etnikai csoportokat.¹⁰ Dolgozatomban a 2012-ben kirobbanó válság bemutatásán keresztül próbálom megmutatni dzsihádiszmus globális-lokális jellegét Maliban és a Liptako-Gourma határvidéken. Továbbá megpróbáltam választ találni a területen egyre több áldozatot követelő dzsihádisták csoportok megjelenésének okaira, arra, hogy a szélsőségesek hogyan fordítják előnyükre a helyi konfliktusokat és hogy miért ennyire nehéz a terrorizmus elleni harc a Liptako-Gourma hármashatár régiójában.

1.1. Témaválasztás, kérdésfeltevések

Témaválasztásomat a téma aktualitása, komplexitása és magyar vonatkozása indokolta. A Liptako-Gourma határvidék instabilitása nem csak régiójára, hanem akár Európára, beleértve Magyarországot, is kihatással lehet, hiszen a dzsihádisták felkelők, az etnikai konfliktusok és a szervezett bűnözés következtében egyre több ember kényszerül elhagyni lakóhelyét, és indul el Európa felé. Úgy gondolom, az instabilitás egyik legfőbb oka a dzsihádisták felkelők egyre nagyobb területen való megjelenése, és az egyre több civil áldozatot követelő támadásaik, ezért a dolgozatomban a határvidék területén működő dzsihádisták felkelő csoportokkal foglalkoztam. Kutatásom során a következő kérdésekre kerestem a választ:

1. Hogyan használják ki a dzsihádisták felkelők a helyi konfliktusokat?
2. Mi a viszony a gyenge állam és a dzsihádisták felkelők között a Liptako-Gourma határvidéken?

⁹ IGNACIO FUENTE COBO 2022.

¹⁰ BØÅS 2021.

3. Hogyan járul hozzá a szervezett bűnözés a dzsihádisták felkelő csoportok működéséhez a térségben?

Az általam feldolgozott szakirodalom tekintetében nagyrészt angol, magyar, illetve francia nyelvű forrásokat használtam.

1.2. A Száhel-övezet állandó kihívásai

A Liptako-Gourma határvidék komplex válságának elemzéséhez elengedhetetlen a Szenegál Atlanti-óceáni partjaitól egészen a Vörös-tengerig húzódó Száhel-övezet állandó kihívásainak vizsgálata.

A területet érintő legnagyobb probléma a túlnépesedéshez köthető. A Száhel-övezet népessége az egyik leggyorsabb ütemben növekszik a világon. Az ENSZ becslései szerint az 1970-es években Nyugat-Száhel lakossága 21 millió főre volt tehető, ez 2020-ra megközelítőleg 103 millióra nőtt, ami majdnem ötszörös növekedést jelent.¹¹ A 2050-re várható népességnövekedést előre jelző kutatások szerint a 20 legnagyobb növekedést mutató országok közül hat a Száhel-övezetből kerülhet ki. A listát Niger vezeti, melynek lakossága 2050-re 24 millióról 68 millióra nőhet, ami 180%-os emelkedést jelent.¹²

A növekedés üteme jóval túlmutat a régió gazdasági fejlődésén, az elérhető erőforrások nem elegendőek a folyamatosan növekvő népesség eltartására, tartalék pedig egyértelműen nincs,¹³ a jelenlegi adatok szerint 35 milliónál is több ember szenved élelmiszerhiánytól a régióban.¹⁴

A helyzetet tovább súlyosbítják a klímaváltozás egyre jobban érezhető hatásai. A Száhel-övezet éghajlatát a szélsőségeség jellemzi, a csapadékos időszakok ingadoznak, az aszályok egyre gyakoribbá válnak. Éghajlata az 1970-es évektől kezdődően jelentős változáson ment keresztül, egyre gyakoribbá és hosszabbá váltak az aszályos időszakok. Ezek mellett az elsivatagosodással és az áradásokkal is meg kell küzdenie a helyi lakosságnak. Egyre több földterület válik művelhetetlenné, ami a jelenleg is súlyos élelmiszerhiányt tovább növeli. Így a lakosság rákényszerül az elvándorlásra, vagy újabb földterületek elfoglalására, ami viszont sok esetben érintkezik a nomád lakosság által használt legelőkkel.¹⁵

¹¹ RICHARD CINCOTTA, STEPHEN SMITH 2021.

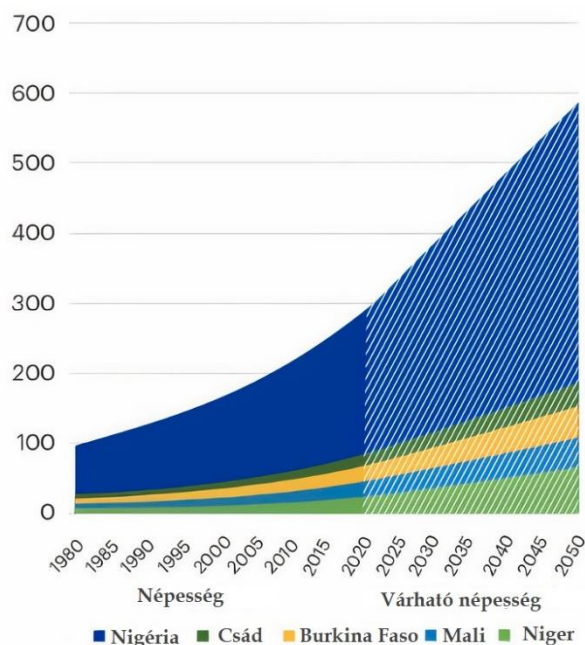
¹² INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE 2022.

¹³ MARSÁI VIKTOR 2016.

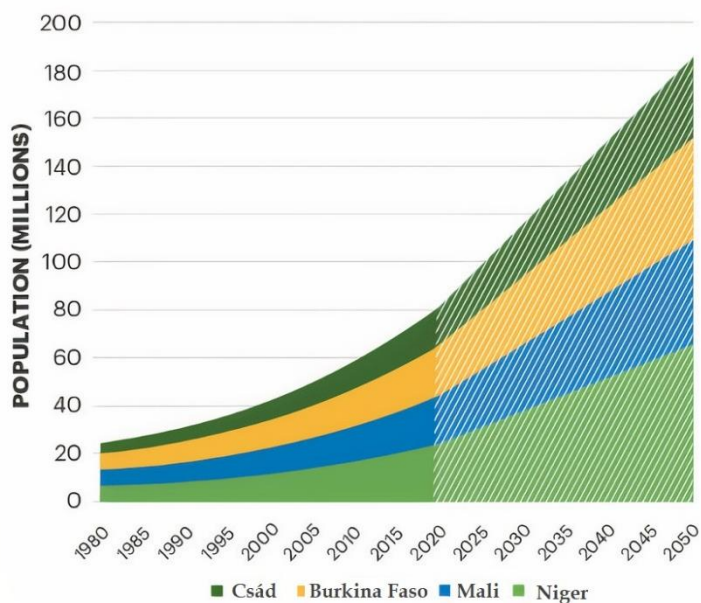
¹⁴ ACTION AGAINST HUNGER 2022.

¹⁵ UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR) 2021.

Népesség várható növekedése 1980- 2050 (Nigériával)

Népesség várható növekedése 1980-2050 (Nigéria nélkül)

Forrás: United Nations, IEP Calculations

2. ábra: A két ábra a népesség várható növekedését mutatja be Nyugat-Száhel területén, 1980-2050-ig. Forrás: United Nations IEP Calculations

Nem csak a földműveseket érintette a klímaváltozás. Az elsivatagosodott területek a szarvasmarhák legeltetésére alkalmatlanná váltak, ezért a nomád törzseknek déli irányba kellett vonulniuk, ahol a főként földművesek által használt területeken próbálták legeltetni állataikat, ami a földművesek felfegyverkezéséhez és a nomádokkal való összetűzésekhez vezetett. A túlnépesedés következtében egyre több emberre egyre kevesebb művelhető földterület jut, melyet a klímaváltozás következményei, az áradások, és az elsivatagosodás tovább súlyosbítanak, így a természeti erőforrások feletti ellenőrzésért folyó harcok erőszakosabbá válnak. Ennek okán növekszik azon emberek száma, akiknek az egyetlen megoldást a lakóhelyük elhagyása jelenti. A régió belül letelepedő belső menekültek száma elérte a 2.5 milliót.¹⁶

A Száhel-öv válságában a törzsi-dinamika központi szerepet tölt be. Az 1960-as évektől kezdődően a száheli országok függetlenedtek és modern államokba tömörültek, ami megindította az urbanizáció folyamatát, azonban nagyszámú közösségek még a mai napig falvakban élnek, és nomád vagy félnomád életmódot folytatnak. A kormányok a periféria

¹⁶ MELINDA JONES, 2020.

területekre kevesebb támogatást szántak és infrastruktúra hiánya volt jellemző,¹⁷ ezeket a perifériaterületeket a törzsi vezetőkkel folytatott homályos alkukon keresztül próbálták meg kontrollálni,¹⁸ így a törzsi dinamikák jelentősége ugyanúgy megmaradt a gyarmatidőszak után is. A klímaváltozás és túlnépesedés következtében a fogyatkozó természeti erőforrások feletti küzdelmek sokszor egész etnikumok, törzsek egymás ellen fordulásához és közös megállapodásiak felbomlásához vezettek. Ezek a harcok legtöbb esetben a már említett perifériaterületeken történtek, ahová a kormány keze már nem ért el, nem tudott igazságot szolgáltatni a felek között. Ezt az állam által hagyott űrt a dzsihádisták felkelő szervezetek és a szervezett bűnözés szereplői készségesen kihasználták¹⁹.

A felsorolt állandó kihívások a Liptako-Gourma határvidékre és a határvidéket alkotó országokra is jellemzőek. Az állandó kihívások nagyban hozzájárultak a 2012-ben Észak-Mali területén kirobbanó tuareg lázadáshoz, és a kihívások által okozott problémák a válság regionalizálódásával tovább súlyosbodtak.

2. A válság kezdete Észak-Maliban és a dzsihádisták hatalomátvétele

2.1. A 2012-es tuareg lázadás kitörésének okai és a dzsihádisták hatalomátvétele körülményei

A 2012-es tuareg lázadás nem egyedüli eset volt Mali történetében, megelőzte három másik, 1963-ban, 1991-ben és 2006-ban. A négy lázadás célja Mali északi területének, Azawadnak a függetlensége volt. Azawad a tuaregek és arabok otthona már évszázadok óta, sivatagos terület, melynek lakossága gyér. Legfőbb városai Gao, Timbuktu és Kidal, melyek a tuareg törzsek számára kiemelt központok. Az ország függetlenedése után a tuaregek és az arabok, messze a fővárostól, Bamakótól, az egyenlőtlen politikai képviselet és a gazdasági marginalizáció okán úgy érezték, a Mali állam nem biztosítja az egyenlőséget számukra a többi országlakossal, etnikummal szemben. Az északi területeken élők úgy tekintettek Bamakóra, mintha egy másik ország fővárosa lenne, Bamakóból pedig az északi területeket veszélyes, járhatatlan sivatagnak gondolták.²⁰ A tuaregeket nem csak a Mali társadalom más etnikumú tagjai kezelték „különbözőként”, hanem maguk a tuaregek is felsőbbrendűnek érezték magukat a többi

¹⁷ RIDA LYAMMOURI 2019.

¹⁸ FRANSJE MOLENAAR, JONATHAN TOSSELL, ANNA SCHMAUDER, RAHMANE IDRISSE, RIDA LYAMMOURI 2019.

¹⁹ RIDA LYAMMOURI 2019.

²⁰ GRÉGORY CHAUZAL, THIBAUT VAN DAMME 2015.

etnikumhoz képest. Mali lakosainak többsége a mandé nyelvet beszélő etnikai csoport²¹ része, a tuaregek csupán 3%-át adják a társadalomnak, azonban a kevésbé lakott Észak-Mali területén számuk jelentős, ezért egy földrajzi határvonalat húzhatunk az északon élő tuaregek, arabok és a délen élő mandé, szonghaj és más etnikumok között.

Észak-Mali, a tuaregek otthona hagyományosan része volt a Nyugat-Afrikán átmenő kereskedelmi útvonalaknak, ami a francia uralom alatt és az 1960-as függetlenséget követően háttérbe szorult. Jelenleg újraéledőben van a terület gazdasági jelentősége, ez azonban az illegális kereskedelemről fakad. Már nem az arany és a só a fő kereskedelmi cikk, hanem a kábítószer, fegyverek, cigaretta, üzemanyag. A tuaregek történelméhez hozzátartozik, hogy mivel jól kiismerik magukat a sivatagban, ezért aktívan részt vettek a kereskedelemben, beleértve a rabszolgakereskedelmet is. A tuaregek különbözőségének érzése és az állam általi elhanyagoltságuk vezetett a lázadások kitöréséhez.²²

A 2012-es felkelés első időszakának a sikere, annak volt köszönhető, hogy Kadhafi halálát követően kb. 3000 képzett tuareg harcos tért haza Maliból azzal a motivációval, hogy fegyvert fogjanak a bamakói kormánnyal szemben.²³ A hazatérő tuaregek megalkották a Nemzeti Mozgalom Azawad Felszabadításáért- Mouvement national de libération de l'Azawad (MNLA) mozgalmat, mely sikeresen tudta egységbe szervezni a különböző tuareg és arab csoportokat és együttesen felkeltek Azawad függetlenségéért. A Szaúd-Arábiából hazatérő Iyad Ag Ghali²⁴ szeretett volna az MNLA élére lépni, azonban ezt az MNLA vezetői megakadályozták radikális iszlám nézetei miatt.²⁵ Válaszlépésként létrehozta saját szervezetét az Ansar Dine-t, mely egy dzsihádistá felkelő szervezet volt. Az Ansar Dine együttműködve két másik iszlamista szervezettel az al-Kaida helyi csoportjával az Al-Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM) és a Movement for Oneness and Jihad in West Africa (MUJAO), az MNLA oldalán harcba állt a kormányerőkkel.²⁶ 2012. április végére már Aguelhoc, Lere, Tinzaouatene, Tessalit, Kidal, Timbuktu és Gao városa is az MNLA irányítása alatt állt. Az MNLA és Ag Ghali elkerülhetetlenül szembe került egymással, ez Ag Ghali radikális nézeteinek volt köszönhető. Ag Ghali célja az elfoglalt területeken a saría törvénykezés bevezetése volt, amit az MNLA nem támogatott. Ennek következtében az Ansar Dine fegyverrel próbálta megszerezni az

²¹ BØÅS 2012.

²² BØÅS 2019.

²³ GRÉGORY CHAUZAL, THIBAUT VAN DAMME 2015.

²⁴ Az Ansar al-Dine és a JNIM későbbi vezetője, az Ifoghas klán magasrangú vezetője, részt vett a 2012-es felkelést megelőző tuareg lázadásokban

²⁵ Uo.

²⁶ CAMILLO CASOLA, 2019

MNLA-tól a közösen elfoglalt északi városokat.²⁷ A többi dzsihádisták szervezettel együttműködve az Ansar Dine sikeresen megszerezte majdnem az összes MNLA által ellenőrzött várost, és felosztották egymás között a területeket: Gao a MUJAO, Kidal az Ansar Dine, Timbuktu pedig az AQIM irányítása alá került.²⁸ A mali hadsereg az északi területekről menekülve puccsot hajtott végre az akkori elnök, Hamadoun Toumani Touré ellen 2012. március 21-én, helyére a hadsereg egyik magas rangú tisztviselője Hamadoun Haya Sanogo százados került.²⁹

Miután megtörtént a szakítás az MNLA-val, a három dzsihádisták felkelő szervezete a kezébe vette az irányítást az elfoglalt területeken és egymás között felosztva elkezdtek a területek feletti ellenőrzést. A három csoport együttműködésében Ag Ghali szerepét ki kell emelni, hiszen ő volt az, aki az Ansar Dine vezetőjeként és az Ifoghas³⁰ klán tagjaként összekötötte a felkelés elején az MNLA-t és a szélsőséges csoportokat, majd az MNLA kiűzése után a három csoport együttműködésében is kulcsfontosságú szerepet tudott betölteni.

2.2 Ag Ghali kettős szerepe: a lázadó és a dzsihádisták

Iyad Ag Ghali neve a legtöbb tuareg számára ismert volt, a lázadásokban betöltött szerepe miatt. Azok közé a fiatalok közé tartozott, akik a megélhetési gondok miatt kénytelenek voltak Líbiába menekülni az 1980-as években, ahol Kadhafi seregében kiképzést kaptak és harcoltak. Ag Ghali a beszámolók alapján Libanonban és Csádban is harcolt. Nemesi származása és karizmatikus személyisége miatt viszonylag gyorsan a Líbiában tartózkodó tuaregek vezetőjévé vált. Legfőbb tervei között szerepelt a Maliba való visszatérés és egy forradalom megindítása Azawad függetlenedéséért.³¹ 1991-ben a People's Movement for the Liberation of Azawad (MPLA) élén megindította forradalmát, aminek végül tárgyalássorozatok vetettek véget.³² Kadhafi halála után 2011-ben Ag Ghali már érezte, hogy egy eddigieknél sokkal eredményesebb lázadást tudnának szervezni ezért mindenképp a folyamatban vezető szerepre pályázott.

Ag Ghali esetében nem csak a felkelőt, hanem a szélsőséges csoportokkal és ideológiákkal kapcsolatban álló oldalát is látni kell. 2011-ben létrehozta saját felkelő csoportját,

²⁷ BØÅS 2019.

²⁸ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2012.

²⁹ Uo.

³⁰ Tuareg törzsi hierarchiában az Ifoghasok a legnemesebb klán tagjai

³¹ ALEXANDER THURSTON, 2020

³² CLIMATE DIPLOMACY

melyben a dzsihádisták ideológiája is szerepet kapott. Az Ansar Dine csoport megalakítását megelőzte, hogy Ag Ghali vezetősége kívánt betölteni a 2012-es lázadásban, azonban a Líbiából hazatérő tuaregek ezt a vágyát elutasították a szélsőséges csoportokkal való kapcsolataik miatt, továbbá azért, mert a többi lázadó tuareg úgy érezte, hogy Azawad függetlensége nem az elsődleges cél nála. Ezt bizonyíthatja az, hogy az Ansar Dine megalakítása után az Ag Ghali által vezetett felkelő csoport fő célja nem Azawad függetlensége, hanem az Észak-Maliban található terület autonómiája volt és a saría törvénykezés bevezetése.³³

2.3. Az AQIM beépülése Észak-Maliba

Az Ansar Dine két dzsihádisták társa az északi területek elfoglalásában az AQIM és a MUJAO volt. Az MNLA abban a rövid időszakban, míg együttműködött a dzsihádistákkal a lázadás során, az AQIM-ba bízott meg a legkevésbé. AQIM csoportja az MNLA felkelői számára idegennek, „külföldinek” tűnt, ehhez hozzájárult a szélsőséges dzsihádisták ideológiájuk, amit a felkelők már a „helyi” Ag Ghali esetében is visszautasítottak.³⁴

Az AQIM nem Maliban, hanem Algériában alakult a polgárháború során 1998-ban The Salafist Group for Preaching (GSPC) néven. Megalakulásuk az Armed Islamic Group (GIA) csoportból való kiválásnak köszönhető, mivel a GSPC (későbbi AQIM) elutasította a GIA civilek elleni nagyfokú agresszióját és támadásait inkább katonai célpontokra kívánta összpontosítani.³⁵

A GSPC új toborzási területek és pénzszerzési lehetőségek után nézve elkezdte a terjeszkedést a Száhél felé, ekkor lépett be és kezdte el kiépíteni kapcsolatait Észak-Maliban is.³⁶ A GSPC 2006 szeptemberében tett hűségesküt az al-Kaida szervezetnek és 2007. január 24-én megváltoztatta a nevét Al-Qa’ida in the Islamic Maghreb (AQIM-ra). Az első száheli időszakban a fő pénzforrás a túszejtés lett a csoport számára, itt főként a 2003-as esetet kell kiemelni, mikor 32 német turistát ejtettek túszul, több hónapon keresztül.³⁷ A tárgyalásokban közvetítőként részt vett Iyad Ag Ghali is.³⁸

³³ JOE MCKNIGHT 2012.

³⁴ ALEXANDER THURSTON, 2020

³⁵ ANDREW LEOVICH 2019.

³⁶ Uo.

³⁷ DW 2004.

³⁸ Uo.

Az AQIM-nak, mint idegen csoportnak meg kellett vetnie a lábát Mali területén, ezt pedig a lakosság támogatásának elnyerésével tudták megtenni. Az AQIM az állam által elhanyagolt területeken gyógyszer, élelmiszer, és SIM kártya osztogatásokat rendezett, a betegek számára megszervezték a gyógyítást. A banditák, vagy az MNLA erőszakos csoportjai ellen védelmet ajánlottak fel. Emellett házasságok útján is megpróbálták beékelni magukat a társadalomba, nem csak a gazdag, hanem szegényebb családokba is beházasodtak, a legtöbb harcos a poligámiát követte, így akár feleségeik különböző társadalmi osztályokhoz és törzsekhez is tartozhattak. Az AQIM vezetői közül így többen Ag Ghali rokonságába is bekerültek, ezért Ag Ghali családi kapcsolataiban is köthető volt az AQIM-hez.³⁹ Tehát az AQIM fokozatosan, gazdasági, humanitárius, katonai, politikai és vallási eszközök segítségével „idegen” iszlamista csoportból a helyiek életének fontos szereplőjévé vált.

A harmadik dzsihádisták csoportja a 2012-es lázadás során a MUJAO, mely 2011-ben vált ki az AQIM-ből, tagjai főleg Mauritániából és Maliból származtak. A szervezet különválásának okai között lehetett, hogy a MUJAO nagyobb hangsúlyt akart fektetni a nyugat-afrikai terjeszkedésre. Fiatal szervezetként bizonyítási kényszer volt rajtuk, hogy a többi dzsihádisták szervezet elfogadja őket, ezért a 2012-ben általuk elfoglalt területeken, Gaoban sokkal szigorúbban vették a saría törvényeket, mint elődszervezetük, az AQIM Timbukuban.⁴⁰ A MUJAO esetében már 2012-ben látni lehetett, azt a jelenséget, mely később a dzsihádisták felkelő csoportok egyik legnagyobb fegyverévé vált: ki tudták használni az etnikai konfliktusokat. A MUJAO 2012-ben a Niger-deltától délre élő fuláni csoporton belül kezdett aktív toborzásba. A csatlakozásért cserébe fegyvert, pénzt és harci kiképzést kaptak a fulánik, ami növelte a státuszukat, elismertségüket a közösségen belül. A csatlakozás másik oka egy régire visszanyúló konfliktus a tuaregek és fulánik között, amely a tuaregek rendszeres lopásaira vezethető vissza a fuláni marhanyájából. A megszerzett fegyverrel képesek voltak megvédeni az állataikat, a közösségüket, és 2012 júniusa után a MUJAO tagjaiként a tuareg szeparatista szervezet, az MNLA ellen ragadhattak fegyvert. Ezekből arra következtethetünk, hogy a csatlakozó fulánikat nem az eredeti dzsihádisták célok (pl. a saría bevezetése) motiválták a csatlakozásra, hanem a csatlakozással járó előnyök, mint a fegyver, pénz vagy az általuk elért státusz. A MUJAO ezeket a motivációkat sikeresen fel tudta használni a toborzásra, később a toborzás ezen módszere a Mali és a Liptako-Gourma határvidék területén aktív dzsihádisták felkelő csoportok esetében gyakori eljárássá vált.

³⁹ FRANCE24.COM 2013.

⁴⁰ MORTEN BØÅS 2019.

Csoport:	Vezető:	Aktív:	Rövid ismertetés:
AQIM - Al-Qa`ida in the Islamic Maghreb	Abdelmalek Droukdel (2020-ban elhunyt)	2007-aktív	JNIM aktív szervezete
MUJAO - Movement for Oneness and Jihad in West Africa	Adnan Abu Walid al-Sahrawi (2021-ben elhunyt)	2011-2013	2011-ben kivált az AQIM szaharai ágából, majd 2013-ban az Al-Mulathiminnal egyesülve megalkotta az Al-Mourabitount
Al-Mulathimin	Mokhtar Belmokhtar (2015-ben elhunyt)	2012-2013	2012-ben kivált az AQIM szaharai ágából, majd 2013-ban egyesült a MUJAO-val, és megalkották az Al-Mourabitount
Al-Mourabitoun	Mokhtar Belmokhtar	2013-2015	A MUJAO és az Al-Mulathimin fúziójaként jött létre, 2015-ben csatlakozott az AQIM szaharai ágához. A JNIM egyik alkotócsoportja. (Egy kisebb része al Sharawi-val az ISGS-hez csatlakozott)
Ansar Dine	Iyad Ag Ghali	2011-2017	Tuareg dzsihádistá csoportként alakult 2011 végén Észak-Maliban, majd az AQIM részévé vált. A JNIM egyik alkotócsoportja.
Katiba Macina	Hamadoun Kouffa	2015-2017	Az Ansara Dine Közép-Maliban tevékenykedő ága volt, majd csatlakozott a JNIM-hez.
Islamic State in the Greater Sahara (ISGS)	Adnan Abu Walid al-Sahrawi; Abdelhakim al-Sahrawi	2015-aktív	Iszlám Állam helyi csoportja, a JNIM riválisa a toborzási és működési területekért
Ansaroul Islam	Ibrahim Dicko (2017-ben elhunyt), Jafar Dicko	2016-aktív	LeginkábbBurkina Fasóban tevékenykedő dzsihádistá szervezet, a JNIM részévé vált

JNIM	Iyad Ag Ghali	2017-aktív	Az al-Káida helyi csoportja, az AQIM, al-Mourabitoun, Ansar Dine és a Katiba Macina egyesülésével jött létre, később az Ansaroul Islam is csatlakozott
------	---------------	------------	--

3. ábra: Dzsihádista felkelő csoportok Mali és Liptako-Gourma határvidék területén 2007-től 2022-ig Forrás: CTC Sentinel

2.4. Nemzetközi közösség reakciója, Operation Serval, MINUSMA, EUTM Mali

A három dzsihadista szervezet, az Ansar Dine, a MUJAO és az AQIM átvette az irányítást Mali északi részén, és bevezette a saria törvénykezést az elfoglalt területeken. A szigorú szabályok miatt, mint például a férfiak és nők közötti érintkezés vagy az alkoholfogyasztás betiltása, súlyos büntetések apróbb bűnökért, több, mint 200.000 ember kényszerült elhagyni a lakóhelyét. A dzsihadisták hatalomátvétele után a lakosság sürgette a nemzetközi közösséget a beavatkozásra, hiszen már a lázadás kitörésének évében, 2012-ben egyértelművé vált, hogy a belpolitika képtelen a helyzet kezelésére.⁴¹

A nemzetközi közösség is érezte, hogy a beavatkozás szükséges, és a legjobb megoldásnak azt tartották, ha a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS) állít ki afrikai katonákat, és nem a nyugat avatkozik be közvetlenül. Azonban azt számításba kellett venniük, hogy Észak-Mali terepén a földrajzi nehézségek miatt az ECOWAS számára szükséges lesz a harctámogatás. Az ECOWAS akció elindításához szükséges ENSZ BT 2085-ös határozatot 2012. december 20-án fogadták el, amellyel az ECOWAS létre tudta hozni támogatómisszióját az AFISMA-t. Az AFISMA kiképzést, harctámogatást nyújtott, valamint civilek és humanitárius szervezetek védelméért is felelt. Az AFISMA missziót 2013 második felében tervezték elindítani, ami távolinak tűnt, mind a civil lakosság, mind pedig Mali kormánya számára. Sürgősebb beavatkozásra volt szükségük, melyet a franciák tudtak megadni számukra 2013 januárjában.⁴²

A dzsihadista felkelő csoportok 2013 januárjára úgy érezték, hogy erősebbek, mint a hadsereg ezért egy offenzívát indítottak Közép-Mali területére január 7-én. A támadás Konna,

⁴¹ MARSÁI VIKTOR 2013.

⁴² Uo.

Mopti és Sevaré városait érintette. Ez már egyértelműen olyan akció volt, amely a fővárost, Bamakót vette célba, hiszen a Közép-Maliban lévő városok elfoglalásával megnyitották az utat a főváros felé. Mali elnöke az ENSZ és Franciaország azonnali beavatkozását kérte. A Maliban lakó több, mint 3000 francia állampolgár védelmére hivatkozva Francois Holland francia elnök a beavatkozás mellett döntött⁴³ és január 11-én megindultak a légi csapások. Január 30-án már Kidal a franciák kezében volt, és két hét alatt a legfőbb északi területek visszafoglalásra kerültek. A franciákhoz csatlakoztak csádi erők is és együtt megkezdték a dzsihádisták felkelők csoportjainak szétverését. A céljuk az volt, hogy olyan mértékbe megsemmisítsék a szélsőséges szervezeteket, hogy képtelen legyenek az újjá szerveződésre. Az „Operational Serval”-t, melyet 2014-ben felváltott az Operation Barkhane, három szakaszra oszthatjuk, az első a francia légicsapások és Kidal visszafoglalása közötti időszak, amelyben a csádi hadsereg is csatlakozott a francia és mali erökhöz. A csádi hadsereg több éves sivatagi tapasztalatai jól jöttek Észak-Mali terepén, sikeresen visszafoglalták a szövetségesek a dzsihádisták által irányított legfőbb északi városokat. A dzsihádisták felkelők alkalmazkodva az új helyzethez kerülni kezdték a szemtől-szembeni összecsapásokat.⁴⁴

A második szakasz február 19-től kezdődött, a francia különleges erők megindították az „Opération Panther”-t. A dzsihádisták ebben az időszakban kezdték meg az öngyilkos merényleteket a legfontosabb északi városokban. Egyre gyakorlottabbá váltak az IED-k használatában, és abban bíztak, hogy a helyismeretük és a nehéz északi terep miatt a szövetségesek akciói sikertelenek lesznek. Az Opération Panther során a szövetséges erők több száz dzsihádistával végeztek, azonban jelentős veszteség volt az ő oldalukon is.⁴⁵ A szövetséges erők sikeréhez lehet írni Abu Zeid AQIM parancsnok halálát.⁴⁶

A terület nagysága miatt lehetetlen feladat volt teljesen felszámolni a dzsihádisták bázisokat, ezért a harmadik, a gerillaharc szakaszában a legfontosabb cél a felkelők képességeinek, eszközeinek gyengítése volt. A franciák csapataik létszámát ebben az időszakban csökkenteni kezdték, az északi városok feletti irányítást főként az AFISMA és Mali hadseregére bízták. Az „Operation Serval” célja nem az ország újjáépítése vagy a biztonság fenntartása volt, hanem a dzsihádisták felkelők gyors szétverése, és a nemzetközi erők (AFISMA) számára a visszafoglalt területek átadása. Ezért egyértelműnek látszott, hogy a nemzetközi szereplőknek ahhoz, hogy Maliban újra biztosítani tudják a békét és a biztonságot

⁴³ MINISTRE DES ARMÉES 2013.

⁴⁴ MARSÁI VIKTOR 2013.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ FRANCE24.COM 2013.

további lépéseket kellett tenniük, ennek érdekében az ENSZ elindította a MINUSMA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) akcióját.⁴⁷

Az ENSZ BT 2013. április 25-én a 2100-as⁴⁸ határozatban döntött a MINUSMA misszió létrehozásáról, melynek fő feladatai közé tartozott Mali stabilitásának helyreállítása a helyi hatóságokkal együttműködve. Az ENSZ döntése alapján a MINUSMA misszióban 11.200 katonának és 1440 rendőrnek kellett részt vennie. Az ENSZ MINUSMA-t tartják az egyik legveszélyesebb missziónak, hiszen mára, több, mint 288-nál jár az áldozatok száma.⁴⁹ Az ENSZ számára kiemelkedően fontos volt a többi nemzetközi szereplővel való együttműködés, szerintük ebben rejlett a régióban folyó válság megoldásának kulcsa.⁵⁰ A 2100-as határozatban megemlíti az ECOWAS, az Európai Unió és az Afrikai Unió szervezeteivel való együttműködést.⁵¹

Az Európai Unió sem hagyhatta a válságot figyelem nélkül, már 2011-ben dolgoztak ki stratégiát a Száhel-övezet térségére vonatkozóan, ahol főként az AQIM szervezet tevékenységével foglalkoztak.⁵² 2013-ban a Mali kormány kérésére az ENSZ Bt. 2085-ös határozatának alapján az EU megkezdte kiképzőmisszióját, az EUTM Malit (EU military Training Mission in Mali). Az EUTM Mali misszió katonái nem vesznek részt közvetlen összecsapásokban, feladatuk a mali hadsereg kiképzésére összpontosul. A kiképzések célja, olyan katonák felkészítése, akik képesek megvédeni az államot a dzsihádisták felkelők által okozott fenyegetésekkel szemben.

Az EU, Mali kérésére, 2014. március 19-én egy újabb missziót, az EUCAP Sahel Malit is elindította, amely a már akkor létező EUCAP Sahel Nigerhez hasonló civil misszió volt. A fő célja az országban a demokratikus és alkotmányos rend segítése és az államhatalom megerősítése az egész ország területén.⁵³

2.5.Dzsihádisták felkelők sorsa a nemzetközi összefogás után

A nemzetközi összefogás és főként az Operational Serval, majd az azt felváltó Operational Barkhane-nak köszönhetően a dzsihádisták felkelők által irányított északi városok visszakerültek a Mali kormány kezére. Több dzsihádisták parancsnokot, vezetőt sikerült

⁴⁷ VARGA MÁRTON 2018

⁴⁸ UN SECURITY COUNCIL 2013

⁴⁹ UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2013-2022 JÚLIUS.

⁵⁰ VARGA MÁRTON 2018.

⁵¹ Uo.

⁵² EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE 2011.

⁵³ Uo.

likvidálnia a támadásoknak, többek között az AQIM, majd MUJAO parancsnok, Omar Hamahat,⁵⁴ Abu Zeidet, a MUJAO alapítótagját, Ahmed al Tilemsit⁵⁵ és Amada Ag Hamat az AQIM egyik vezető tagját. A kulcsfontosságú parancsnokok, és az északi városok elvesztéséből látható, hogy a dzsihádisták felkelőket megtörték a támadások. Azonban, mint az később kiderült, gyorsan képesek voltak az új helyzethez alkalmazkodni, kihasználva Mali földrajzi elhelyezkedéséből adódó előnyöket, olyan vidékekre vonultak, ahol a nemzetközi összefogás erői nem találták meg őket. Továbbá a virágzó illegális kereskedelemnek köszönhetően bevételeik továbbra is megmaradtak. Az Operational Serval közelebb hozta a dzsihádisták csoportok vezetőit és az illegális kereskedőket, hiszen a hadművelet következtében egymásra voltak utalva. Az emberkereskedők logisztikai támogatást nyújtottak a bujkáló felkelőknek.

Mind az AQIM, MUJAO és Ansar Dine esetében kiterjedt lokális kapcsolatokról beszélhetünk, az AQIM és a MUJAO komoly erőfeszítést fektetett be a lakosság szimpátiájának elnyerése érdekében, például élelmiszer, pénz, gyógyszer osztások segítségével. Az Ansar Dine esetében, pedig mind Ag Ghali személye miatt, mind pedig a főként tuaregekból álló szervezet miatt folyamatos kapcsolatban álltak a lokális erővel. Tehát a három szervezet esetében elmondható, hogy a kiterjedt lokális kapcsolatoknak köszönhetően volt menekülési lehetőségük. Továbbá meg kell említeni a szintén ezekhez köthető jelenséget, hogy a nemzetközi összefogás tagjainak nagyon nehéz volt megkülönböztetni, ki a dzsihádisták és ki nem. Több Ansar Dine és MUJAO tag, aki 2012-ben együttműködött a dzsihádisták csoporttal, arra hivatkozik, hogy kénytelenek voltak csatlakozni, mert csak így tudták megvédeni magukat, és családjukat. Ez a fulánik esetében is igaz, akik etnikai konfliktusát a MUJAO tagjai használták ki toborzás céljából. Így a lakosságba beleolvadva és a sivatagi terepen megbújva a dzsihádisták képesek voltak túlélni és később újult erővel újabb és újabb csoportokat létrehozni.

3. A válság délre húzódása, Közép-Mali, mint a konfliktus új centruma

3.1. A válság fellángolása Közép-Maliban

Hosszú tárgyalási időszakot követően, 2015 júniusában aláírásra került Bamakóban egy általános békemegállapodás. Célja a béke helyreállítása volt Maliban, ezt pedig decentralizációval, a hadsereg újjáépítésével, a gazdaság fellendítésével (főként északon)

⁵⁴ VOA NEWS 2014.

⁵⁵ NBC NEWS 2014.

kívánták megoldani. Fontos pontja volt a megállapodásnak, hogy a konfliktusokat ezentúl párbeszéd és ne fegyver útján próbálják meg megoldani Azawad lakosaival, illetve az igazságszolgáltatás javítását és a nemzeti megbékélést is szorgalmazták a békében. A paktum azonban, több szempontból is hiányos volt, és előrevetítette a konfliktus továbbterjedését. Elsősorban nem sikerült bevonni a válságban résztvevő összes aktort, kizárólag a kormány és az északon működő két legnagyobb fegyveres mozgalom⁵⁶ között élt a megállapodás. A legfontosabb dzsihádisták felkelőkkel nem ültek le tárgyalni, teljesen kimaradtak a megállapodásokból. A nemzetközi összefogásnak nem sikerült ezeket a csoportokat megsemmisíteni, újabb szervezeteket hoztak létre és folyamatosan növekedtek a támadásaik és ezzel együtt a civil áldozatok száma.⁵⁷ A dzsihádisták felkelőkkel való dialógus elkerülhetetlen volt, ezt a Mali kormány 2019-ben felismerte, amikor elkezdődtek a tárgyalások a szélsőséges csoportok vezetői és a kormány között.⁵⁸

A második hiányosságot a korlátozott földrajzi kiterjedésében találhatjuk meg, mivel szinte kizárólag az északi területeket érintette a békepaktum. Az északi területek lázadóira koncentrálnak, a fokozódó konfliktust Mali középső részén nem vették számításba, ez a Közép-Maliban eddig is jelentkező etnikai konfliktusok elmélyüléséhez vezetett, ez főleg a fulánik és dogonok között folyó földkonfliktus egyre erőszakosabbá válásából vehető észre. A dzsihádisták felkelő csoportok addig északi székhelyüket a békemegállapodást követően áthelyezték Közép-Mali sokkal sűrűbben lakott vidékére, főként Ségou és Mopti régiókba. Az új környezetben a toborzás és a támadások is sikeresebben mentek a dzsihádisták számára, a megoldatlan etnikai konfliktusok kihasználásával számos új katonát tudtak a csoportokba vonzani.

A tárgyalások és Mali kormányának fókuszja a lázadások következtében 2015-ben kizárólag az északi területekre korlátozódott. Közép-Mali lakossága, etnikai csoportjai úgy érezték, hogy az állam elfelejtkezett róluk, teljesen elhanyagolta a sérelmeiket. Ezért később a középső területeken fellángoló konfliktust a kormány részéről megoldani kívánó regionális béketervezeteket gyanakvással fogadták az etnikai csoportok és vezetői. A kormánynak sem 2015-ben az algíri béketárgyalások során, sem később, mikor már az ország középső része is érintett volt az instabilitásban, nem sikerült leültetni minden fontos szereplőt a tárgyalóasztalhoz, és párbeszéd útján megoldani a válságot.⁵⁹

⁵⁶ A két legnagyobb kormánypárti tuareg milícia 2015-ben a Coordination des mouvements de l'Azawad (CMA) és a Groupe d'Autodéfense Tuareg Imghad et Alliés (GATIA) volt.

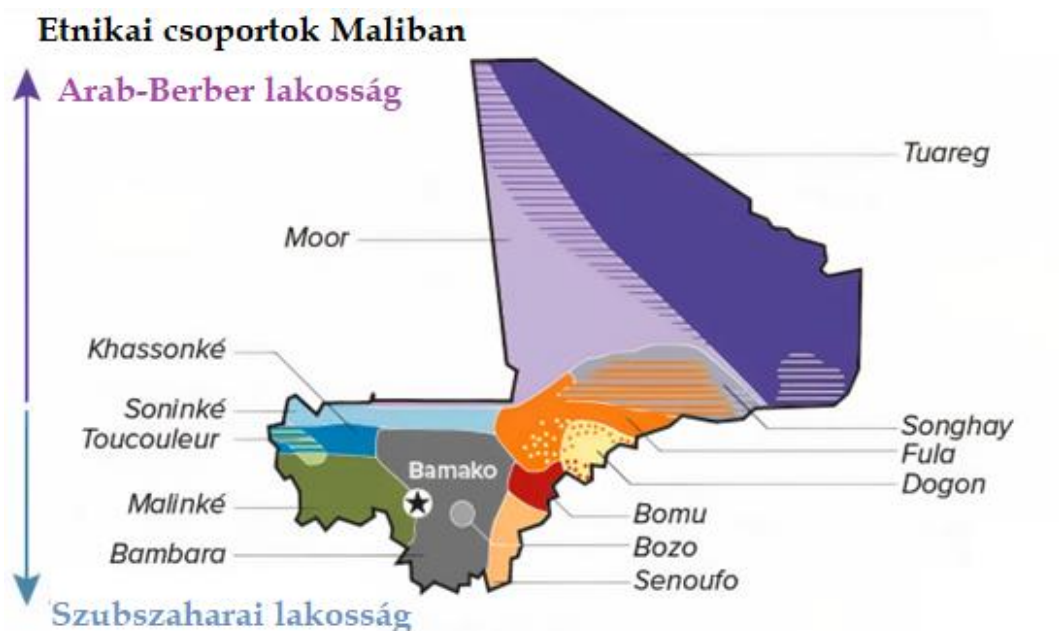
⁵⁷ JUDD DEVERMONT, MARIELLE HARRIS 2020.

⁵⁸ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2021.

⁵⁹ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2019.

3.2. Harc a természeti erőforrásokért: földkonfliktus és hatásai Közép-Maliban

Közép-Mali az ország legfontosabb mezőgazdasági területe, termékeny földjei az ország rizstermesztésének 40%-át, a kölesnek és ciroknak 20%-át adják. Az állattenyésztés szempontjából is a legjelentősebb régióról beszélhetünk, juh-, szarvasmarha-, és kecsketartás jellemző. Etnikailag a terület diverz fulánik, dogonok élnek a legnagyobb számban, de jelentős a szonghajok, tuaregek és bozok száma is a régióban.⁶⁰

4. ábra Etnikai csoportok Maliban. Forrás: OECD

Közép-Mali régiójában láthatjuk a Száhel-övezet egészét érintő megoldatlan kihívásainak eredményeit. A földkonfliktus problémájának kiéleződésében szerepe volt a klímaváltozásnak, a túlnépesedésnek, az etnikai konfliktusoknak és a szélsőséges csoportok megjelenésének. A Közép-Maliban folyó földkonfliktus legfőbb szereplői a fuláni, dogon és bambara etnikai csoportok. A fulánik főként pásztorkodással foglalkoznak, a dogonok és bambarák pedig földműveléssel. A területen lévő természeti erőforrásokat évszázadokon át konfliktus nélkül fel tudták egymás között osztani. Ebbe a felosztásba okozott zavart a túlnépesedés, a klímaváltozás és a belső vándorlások. A túlnépesedés és a belső vándorlás következtében jelentősen megnőtt a művelhető földterület iránti kereslet, amelyet az addig rendelkezésre álló földek nem tudtak kielégíteni, ezért újabb és újabb földeket kellett bevonni

⁶⁰ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2016.

a művelésbe, melyek már érintették a pásztorok legelőit is. Az elsivatagosodás következtében számos legelő alkalmatlanná vált az állatok etetésére, ezért a pásztorok is kénytelenek voltak új utak keresésére. A közösen használt földterületek esetében a 19. században kialakult egyezség szerint a természeti erőforrások felosztását úgy szervezik, hogy nedves időszakban a földművesek használják a földeket, száraz időszakban pedig a pásztorok, a vízlelőhelyek eléréséhez.⁶¹ Ezt a rendszert az éghajlatváltozás felborította, a növekvő időtartamú és egyre korábban kezdődő aszályos időszakok miatt a pásztorok kénytelenek voltak behajtani a még be nem takarított földekre az állataikat, így azok letaposták a terményt. Így mindkét fél sérelmeit a másikra hárította. A földműves dagonok és bambarák a pásztorokat azzal vádolták, hogy szándékosan behajtják állataikat, és letapossák a terményeket, a pásztor fulánik pedig a földművesek általi földfoglalásokra és pásztorterületeken való megjelenésükre panaszkodtak.⁶² A konfliktus feloldásával nem próbálkozott a mali kormány, a 2015-ös béketárgyalásokban nem merült fel a földkonfliktus megoldásának lehetősége, az északi területekre koncentráltak, így a fulánik becsapva, és elhanyagolva érezték magukat. A kormány földkonfliktushoz való hozzáállásához a nagyfokú korrupció is hozzátartozott, ami miatt, ha döntés született, az a gazdagabb földműveléssel foglalkozó csoportoknak kedvezett.

Ennek a földkonfliktusnak a súlyosságát a fegyverek elterjedése és a dzsihádisták felkelő csoportok megjelenése adta. A fegyverek megjelenése a líbiai polgárháború, a tuareg lázadás és az illegális kereskedelem fokozódása váltotta ki a térségben. Az eddig késsel, machetével harcolók viszonylag olcsón, akár egy szarvasmarha áráért tudtak lőfegyverekhez jutni. A dzsihádisták csoportok megjelenésével egy új lehetőség nyílt a belépők számára: a dzsihádisták fegyvert, kiképzést és védelmet kínáltak a csatlakozóknak. Ezt az etnikai alapú toborzást már 2012-ben láthattuk a MUJAO esetében, a fulánik közül többen éltek a csatlakozással, hogy meg tudják védeni állatállományukat a tuareg szarvasmarha rablók ellen.⁶³ Később az újonnan alakuló dzsihádisták csoportok is próbálkoztak az etnikai alapú toborzással, emiatt politikájukat a pásztoroknak kedvezően alakították.⁶⁴

3.3. Közép-Mali fuláni etnikai bázisú dzsihádisták felkelő csoportja: a Katiba Macina

A földkonfliktusban érintett fulánikban erőteljes neheztelés alakult ki a kormánnyal szemben a béketárgyalásból való kimaradás, a korrump tisztviselők és a kormány erőforrás-

⁶¹ MIRJAM DE BRUIJN AND HAN VAN DIJK 1995.

⁶² IBRAHIM YAHAYA IBRAHIM, MOLLIE ZAPATA 2018.

⁶³ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2016.

⁶⁴ Uo.

gazdálkodása miatt. A dogonok és bambarák további terjeszkedése a legelők felé tovább növelte a dühüket. Ahhoz, hogy ezek a panaszok célt érjenek, szükség volt egy karizmatikus vezetőre, akit a fulánik Hamadun Kouffa személyében találtak meg. Kouffa Mopti régió ismert imámja volt, aki 2012-ben csatlakozott az Ag Ghali vezette Ansar Dine felkelő csoporthoz. Kouffa beszédeiben a 19. századi fuláni birodalmat a Macina Birodalom feltámasztását tűzte ki az új mozgalom céljául. Beszédeiben a vallás kiemelkedő szerepet kapott, a Macina Birodalom kapcsán is kiemelte, hogy a fulánik dzsihádjára volt szükség ahhoz, hogy 1818-ban megalapíthassák birodalmukat. Mozgalmukhoz számos iszlámot tanuló diák csatlakozott, ezért a szervezetnek kettős jellege volt, akár csak 2012-ben a tuareg lázadásban részt vevő Ansar Dine-nek: egyrészt felkelő szervezet volt, a fuláni hegemónia megteremtéséért, másrészt célul tűzte ki a területeken a saría törvénykezés bevezetését és felhasználta az iszlamista ideológiát. Fontos azonban megjegyezni, hogy a Katiba Macina esetében is felkelő szervezetként a lokális célok az elsődlegesek, azaz a dogon milíciák, falvak elleni támadások és a Macina Birodalom felállításáért folytatott küzdelem, ezért leginkább katonai célpontokat támadnak, vagy a biztonsági szervekkel együttműködő civileket vesznek célba.⁶⁵

A Katiba Macina dzsihádisták felkelő szervezetre a földműves oldalról is érkezett válasz. A dogonok és bambarák a fuláni szervezet ellenében önvédelmi milíciákat alapítottak, az állami biztonsági szervek hiányából fakadóan úgy gondolták, csak akkor tudják megvédeni csoportjukat, ha a saját kezükbe veszik biztonságuk kérdését. A dogonok önvédelmi milíciáit „dozóknak” nevezték, a dozo bambara nyelven vadászt jelent. A dozo milíciák és a Katiba Macina fegyveresei közötti összecsapások egyre gyakoribbá váltak, ami az erőszak további fokozódásához vezetett Közép-Maliban. Mint láthatjuk a két szervezet megalakulásával egy új, sokkal szervezettebb és erőszakosabb konfliktussá vált a földkonfliktusból induló, dogon és bambara földművesek és fuláni pásztorok közötti etnikai viszály. Ennek következtében 2015 és 2018 között tízszeresére nőtt az áldozatok száma Moptiban,⁶⁶ az ezer főt is meghaladja a halálozások száma.⁶⁷

A Katiba Macina a toborzási taktikájában a további területekre való terjeszkedés érdekében retorikai taktikát váltott, és minden muszlim védelmezőjeként jellemezte magát. A főként fuláni szervezetként azonosított dzsihádisták felkelő csoport nehéz feladat elé nézett, hiszen olyan mélyen beágyazódott a fuláni etnikummal való azonosítása, hogy a lépés az ország többi etnikuma felé szinte lehetetlenné vált. Az Ansar Dine, amit a tuareg Ifoghas klánnal

⁶⁵ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2020.

⁶⁶ Mopti Közép-Maliban található régió, a legtöbb civil áldozat ebből a régióból kerül ki

⁶⁷ Uo.

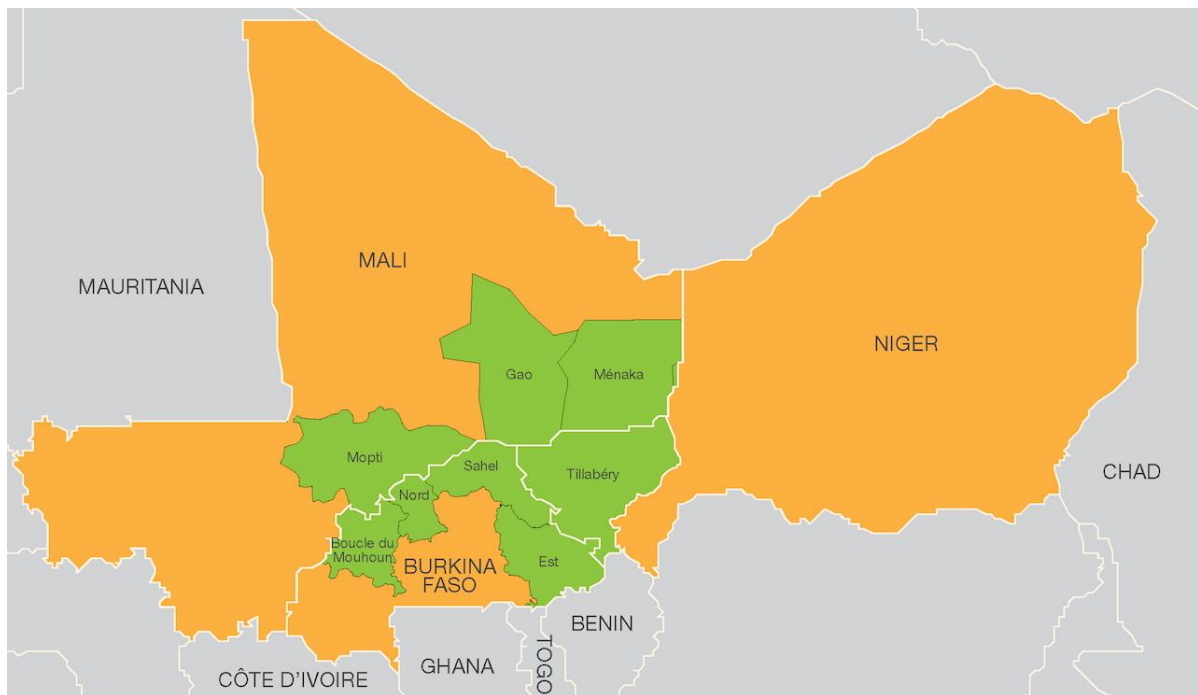
azonosítottak, is hasonlóan próbálkozott, de sikertelen volt, ezért Iyad Ag Ghali egy új ernyőszervezet kialakításában látta a sikeres terjeszkedés útját. Az ernyőszervezet neve JNIM lett, melynek alapítótagja volt a Katiba Macina szervezet is, amely a csatlakozás alapján szintén ebben látta a továbbfejlődés lehetőségét.⁶⁸ A pénzforrások bővítése is kulcsfontosságúvá vált a Katiba Macinának, amit az illegális kereskedelem útján próbáltak növelni. Ennek érdekében a Mali és Elefántcsontparti határon, ahol főként kézfegyver kereskedelem folyik megsokszorozták támadásaikat, annak érdekében, hogy megszerezzék az ellenőrzést az illegális kereskedelmi utak felett és meg tudják adóztatni a csempészetek használoit.⁶⁹

4. A válság regionalizálódása, Liptako-Gourma, mint új epicentrum

A Liptako-Gourma határvidéket három ország, Burkina Faso, Niger és Mali közös határmenti régiói alkotják. A válság megjelenése a három országban már 2012-13-ban is jelen volt, hiszen a tuareg lázadásban résztvevő dzsihádisták felkelő csoportok megpróbáltak toborozni a határmenti régiókból. Azonban a terület epicentrummá válása a válságban a 2015-ös évhez köthető. A Közép-Maliba húzódó és újonnan alakuló dzsihádisták csoportok kihasználták a határok átjárhatóságát, és az állami ellenőrzés hiányát. Közép-Mali közelsége a hármas határhoz előnyt jelentett a dzsihádisták csoportok számára, hiszen könnyű volt egyik országból a másik határai mögé menekülni. Ráadásul a határmenti régiókra jellemző volt az etnikai diverzitás, akárcsak Közép-Maliban, de hasonló problémák érintették a Burkina Fasóban és Nigerben élő etnikumokat is, így a már megszokott toborzási módszereket sikeresen tudták alkalmazni a csoportok. Ezek hatására újabb csoportok jöttek létre és a támadások középpontja a hármashatár régiója lett. Az eddig csak Maliban tevékenykedő nemzetközi összefogásnak is stratégiát kellett váltani, így új szervezetek, missziók alakultak a megváltozó fenyegetés kezelésére. A határok átlépése a művelési terület növekedését is hozta magával, ami újabb nehézséget jelentett a terrorizmus ellen küzdő erőknek.

⁶⁸ NATASJA RUPESINGHE, MORTEN BØÅS 2019.

⁶⁹ DANIEL EIZENGA, WENDY WILLIAMS 2020.

5. ábra: Liptako-Gourma hatávidéket alkotó régiók. Forrás: ISS

4.1. Az al-Kaida ernyőszervezete, a JNIM megalakulása

A JNIM 2017 márciusában alakult négy Maliban aktív dzsihádist felkelő csoport, az Ansar Dine, az AQIM, az al-Mourabitoun és a Katiba Macina összeállásával, és az összetartó erőt az al-Kaida terrorszervezetnek közösen fogadott eskü adta.

A négy szervezet aktivitása együttesen kiterjedt Mali északi és középső régióira is, hiszen az Ansar Dine, al-Mourabitoun és az AQIM lefedte az északi területeket, míg a Katiba Macina a középső területeken hajtotta végre támadásait. Etnikailag is diverzitást tudtak mutatni, hiszen a vezetők között megtalálhatóak voltak tuaregek, arabok és fulánik is. A szervezet jelentőségét az adta, hogy a négy szervezet egy zászló alatt egyesült és így a transznacionális terjeszkedést kívánták lehetővé tenni. Együttes erővel, egy globális terrorszervezet (al-Kaida) helyi csoportjaként nagyobb esélyt láttak a terjeszkedésre, mint külön leküzdeni az éles etnikai és társadalmi korlátokat. A négy szervezetet az Ansar Dine vezetője Iyad Ag Ghali fogja össze, aki a JNIM emírévé vált, köszönhetően tapasztalatának és a többi szervezet vezetőihez fűződő kapcsolatainak.⁷⁰

Az Ansar Dine a 2012-es tuareg lázadás során együttműködött az AQIM és az al-Mourabitoun elődszervezetével a MUJAO-val Észak-Mali elfoglalásáért. Főként az Ifoghas tuareg klán tagjai alkotják a csoportot, vezetője a JNIM későbbi emírje Iyad Ag Ghali. Az al-

⁷⁰ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2020.

Mourabitoun szervezet az al-Sharawi által vezetett MUJAO és a Mokhtar Belmokhtar által vezetett al-Mulathimin dzsihádisták felkelőszervezet összeolvadásával jött létre 2013-ban. A két vezető között konfliktus 2015-ben tört ki, azzal kapcsolatban, hogy melyik globális terrrorszervezethez tartozzon az al-Mourabitoun. Belmokhtar az al-Kaida szövetséges csoportjának tekintette az al-Mourabitount, míg al-Sharawi úgy látta, hogy az Iszlám Államhoz való csatlakozás több előnnyel jár. Így a JNIM-hez való csatlakozás az al-Mourabitoun kettéválását hozta magával. Belmokhtar és a dzsihádisták felkelő csoport többsége a JNIM-hez csatlakozott, míg al-Sharawi és szorosabb köre létrehozta saját szervezetét az Islamic State in the Great Saharát, (ISGS), melyet egy külön fejezetben fogok bemutatni.⁷¹ A Katiba Macina az előző fejezetekben tárgyaltak alapján Közép-Maliban aktív dzsihádisták felkelő szervezet, melynek toborzási bázisát a fulánik jelentik. A Katiba Macina csatlakozásával a JNIM Közép-Malira is ki tudta terjeszteni a mozgásterét és így lehetőség vált az országhatár átlépésére, Burkina Faso és Niger új műveleti területet kínált a dzsihádisták szervezetnek, így a szervezet regionális jelentőségű aktorrá vált a Száhel-övezetben.

A JNIM legfontosabb feladatának a külföldi erők kiűzését tekintette, és elsősorban Maliban, de később a Száhel nyugati részén az iszlám uralmat, a saría szigorú értelmezésén alapuló rendszert létrehozni. Ebben mind a négy csatlakozó dzsihádisták felkelő szervezet egyetértett. A fentmaradáshoz elengedhetetlen a lakosság megnyerése, ahogy ezt a többi szervezetnél is láthattuk, a JNIM is igyekszik „lekenyerezni” a lakosságot, többek között védelmet nyújt a bűnözéssel szemben, árszabályozást és minőségellenőrzést a piacokon, élelmiszer és ivóvízosztásokat rendeznek.⁷² A finanszírozás tekintetében, akárcsak a Katiba Macina esetében, vagy az ernyőszervezet bármelyik csoportjának a tevékenységét megvizsgálva kiemelten fontos terület az illegális kereskedelmi utak felett való ellenőrzés megszerzése, hiszen ez a dzsihádisták csoport bevételi forrásának nagy részét jelenti. A JNIM számára új területként jelent meg a Burkina Faso keleti részén található aranybányák, ahol a becslések szerint évi 34 millió dollárnyi arany kitermelésére van lehetőség. Ezért is volt kulcsfontosságú, hogy Burkina Fasóra is ki tudja terjeszteni a műveleti területét a JNIM.⁷³ A JNIM bevételei körülbelül 7-20 millió dollár közé tehetőek a kábítószer- és váltságdíjbevételekből, valamint 11-15 millió dollár az embercsempészetből történő befektetések megtérüléséből.⁷⁴

⁷¹ STANFORD UNIVERSITY

⁷² INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2021.

⁷³ DANIEL EIZENGA, WENDY WILLIAMS 2020.

⁷⁴ JÜRGEN STOCK, CHRISTIAN NELLEMAN, MARK SHAW 2018.

A JNIM-hez 2016-ban csatlakozott egy ötödik szervezet, a főként Burkina Faso területén működő Ansaroul Islam dzsihádisták felkelő szervezet. Az Ansaroul Islam megalakulását követően az összes támadásai közül 55% irányult a civilek ellen, amely a legmagasabb az egész Száhel-övezetben tevékenykedő szélsőséges csoportok közül. Az Ansaroul Islam támadásai miatt, több mint 100.000 embernek kellett elhagynia lakóhelyét.

Az Ansaroul Islam 2016-ban alakult Ibrahim Dicko vezetésével, aki fuláni etnikumú iszlám tanító volt Soum régióban, ami a Mali és Niger közös hármashatár vidékén, Liptako-Gourmában található. Dicko a dzsihádisták felkelő csoportok ideológiájával szimpatizálva felkereste a Katiba Macina vezetőjét, Hamadoun Kouffát, aki tanítványaként tekintett Dickora. A 2012-es tuareg-iszlamista felkelés idején csatlakozott a felkelőkhöz, ahol 2013-ban letartóztatták a francia erők. Miután kiengedték az elzárásból, 2015-ben visszatért mentorához abban a reményben, hogy segítségével egy új frontot nyitna meg Burkina Fasóban.

Hazatérése után toborzásba kezdett az új szervezetbe, ami sikeresnek mutatkozott. Többek között a Katiba Macina és egyéb dzsihádisták szervezetek harcosai 2016-ban Mali határáról átszivárogtak Burkina Fasóba, ezért a burkinai biztonsági erők a határmenti falvakban a helyi fuláni lakosokat zaklatták dzsihádisztus vádjával.⁷⁵ Ezt a feszültséget kihasználva többen csatlakoztak az Ansaroul Islam csoportjához és közösen végrehajtották az első támadásukat Soum tartományban, 12 burkina fasói katonát megölve.⁷⁶

Az Ansaroul Islam toborzási taktikája a helyi sérelmek kihasználásán alapul, a bosszúvágyat próbálja meg kiaknázni, mint fő motiváló erőt. Azonban a magasszámú civil áldozatoknak köszönhetően nem tudott magasfokú népszerűséget elérni a lakosság körében. Az etnikai alap az Ansaroul Islam toborzásában nem kiemelten fontos, bár főként fulánikból álló csoportról van szó, ez inkább a műveleti terület demográfiájához kötődik. Inkább az állam tevékenysége miatti frusztrációra próbál meg építeni, ahogy tette ezt az első támadás idején is.⁷⁷

Ibrahim Dicko 2017 májusában meghalt, az Ansaroul Islam vezető pozícióját öccse, Jaffar Dicko került, akinek nem rendelkezett testvére karizmájával, ami belső zavarodottsághoz vezetett a szervezeten belül. A csoportból több harcos átlát az ISGS és a Katiba Macina csoportokhoz.⁷⁸

⁷⁵ PAULINE LE ROUX 2019.

⁷⁶ ALJAZEERA.COM 2016.

⁷⁷ Uo.

⁷⁸ ANDREW MCGREGOR 2017.

4.2. Az Iszlám Állam megjelenése Maliban és a Liptako-Gourma határvidéken

Az ISGS 2015-ben alakult, miután az al-Mourabitoun kettévált a két vezető, Belmokhtar és al-Sharawi globális terrorszervezethez való csatlakozást illető nézetkülönbsége miatt. Al-Sharawi az al-Mourabitounnal való szakítás után, 2015-ben hozta létre az ISGS-t és fogadott esküt Abu Bakra al-Baghdadinak az Iszlám Állam vezetőjének, aki 2016-ban az ISGS Niger és Burkina Fasót érintő támadásai következményeképp elfogadta azt. Az ISGS-hez főként al-Sharawi követői csatlakoztak Észak-Maliból, Gao városából, azonban a szervezet tevékenysége gyorsan áttért Niger Tillabéry, Mali határ menti régiójára is. Továbbterjeszkednie Mali Gourma régiójába a 2017-es és 2018-as évben sikerült, ahonnan már könnyű volt a határ átlépése és hatókörük kiterjesztése Burkina Fasóra is.

Az ISGS kötelékébe ekkor kb. 100 harcos tartozik, az informátorokkal és a logisztikai segítséggel együtt ez a szám 450-500 közé tehető és a toborzás folyamatos. A fennmaradáshoz a más szervezeteknél már bevált etnikai bázisú toborzási formát próbálta alkalmazni. Főként fulánik voltak a toborzás célpontjai. Közép-Maliban a JNIM-be beolvadó Katiba Macina fő bázisa a fuláni etnikum volt, ezért az ISGS Nigerben, Tillabéry régióban próbálta meggyőzni a fulánikat a csatlakozásról. Az ajánlatukban a védelmet emelték ki a tuareg szarvasmarha tolvajokkal, etnikai konfliktusokkal szemben, fegyvert, pénzt és státuszt ajánlottak, ami miatt a gazdasági problémákkal küzdő fulánik körében népszerűvé vált a csatlakozás. Igazodva a lokális célokhoz és a csatlakozók alapvető motivációjához az ISGS támadásainak célpontjai lettek a fulánikkal szemben ellenséges tuaregek, Számos támadást indítottak 2017-ben, főként tuaregek által lakott falvak ellen. A tuaregek önvédelmi milíciákon, a GATIA és MSA milíciákon keresztül megbosszulták ezeket a támadásokat fuláni pásztorok meggyilkolásával, ez tovább fokozta az erőszakot a Mali-Niger határvidéken.⁷⁹ Többször találhatunk példát a két csoport konfliktusában tömeges mészárlásokra: 2018 áprilisában 40 tuareget mészároltak le Észak-Maliban az ISGS katonái⁸⁰, 2022 márciusában az ISGS és MSA összecsapásában megközelítőleg 157 és 188 közé tehető a civilekkel együtt a halálos áldozatok száma. A két csoport közötti konfliktus több, mint 400 halálos áldozatot követelt 2018 óta.⁸¹

Nem csak az etnikai konfliktusokra koncentrálták támadásait az ISGS, hanem a kormányzati célpontok elleni csapások is elsődlegessé váltak taktikájukban. Katonai bázisokat,

⁷⁹ PAULINE LE ROUX 2019B.

⁸⁰ CALEB WEISS 2018.

⁸¹ CALEB WEISS 2022.

börtönöket támadtak Niger területén, ahol az ISGS-t támogató lakosságot sikerült meggyőzni arról, hogy az állam a valódi ellenfél, így a hangsúlyt a tuareg mészárlásokról át tudták helyezni a kormányzati célpontokra.⁸² 2019-ben Tongo Tongoban a Mali-Niger határon legalább 28 nigeri katona halálát okozták egy támadás során.⁸³

A Nigerben használt állam elleni propagandát sikeresen alkalmazták Burkina Fasóban is, a legfőbb ellenségnek itt is az államot állították be. Fizetést ajánlottak, havi 600 dollárt a csatlakozóknak, a támadást végrehajtóknak pedig 800 dolláros bónuszt. Ez a Burkina Faso-Mali-Niger hármashatár vidékén magas jövedelemnek számított (a tanári fizetés háromszorosa), a magas munkanélküliség mellett jó lehetőség volt a fiatal férfiak számára. Az ISGS célja a minél nagyobb területi aktivitás volt és az irányítása alá vont területeken a saria szigorú értelmezésén alapuló rend bevezetése.⁸⁴

A JNIM és az ISGS sikerét a lakosság körében az a kettős narratíva adta, amelyben bár az egyik oldalon egy szigorú iszlám szabályok alapján működő rend kerül bevezetésre, de biztosítják azt az egyenlőséget és szolgáltatásokat, amit az állam nem adott meg ezeknek a határmenti lakosoknak. A Liptako-Gourma határvidék országaiban tevékenykedő dzsihádistacsoportokra jellemző ez a kettős narratíva, hiszen ezeket a határmenti területeket elhanyagolta az állam. Maliban már láthattuk az északi és a középső területek elhanyagoltságának következményeit, és a konfliktus regionalizálódásával ugyanezen problémák miatt Niger és Burkina Faso határmenti régiói is súlyosan érintettek lettek a válságban. Sem Burkina Fasóban, sem Nigerben nem sikerült az állam biztonsági erőinek visszaszorítani a dzsihádistákat, köszönhetően a lakosság támogatásának. Azok a lakosok, akik nem értettek egyet a dzsihádistákkal a menekülést vagy az önvédelmi milíciákba való tömörülést voltak kénytelenek választani, így az erőszak tovább fokozódott a Liptako-Gourma határvidéken.⁸⁵

4.3. JNIM-ISGS vetélkedése a Liptako-Gourma határvidéken

A két csoport közötti kapcsolatot a rivalizálás jellemzi, mind a műveleti területért, mind pedig a különböző etnikai csoportokért, amikre toborzási bázisként tekintenek. Alapvetően az ISGS hátrányból indult, hiszen a csoport 2015-ben alakult az al-Mourabitoun kettéválása után és új csoportként kezdte meg a működését. Ezzel szemben a JNIM ernyőszervezetként maga alá vont négy dzsihádista felkelőszervezet, amelyek magukkal hozták a kapcsolataikat,

⁸² PAULINE LE ROUX 2019B

⁸³ CALEB WEISS 2019.

⁸⁴ RUTH MACLEAN 2019.

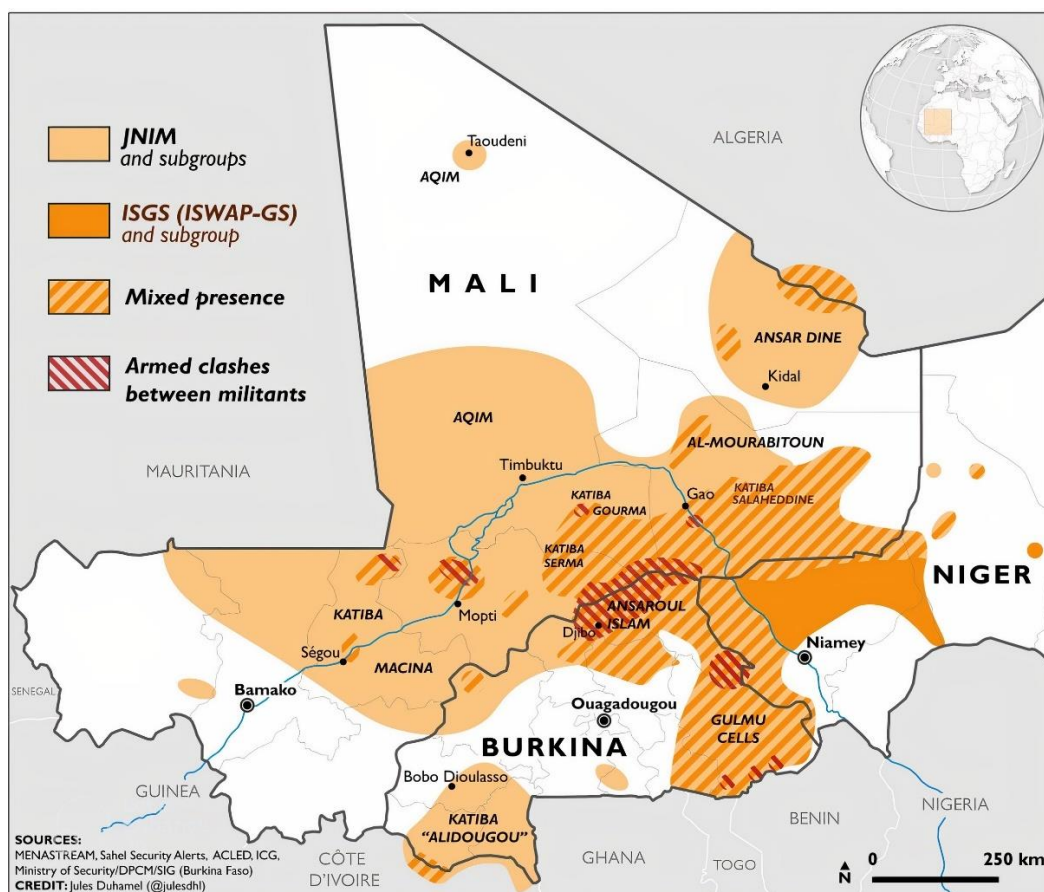
⁸⁵ JARED THOMPSON 2021.

propagandájukat, a terepismeretüket. Ezzel szemben az ISGS-nek ezt fel kellett építenie, hiszen egy újonnan alakuló szervezetről volt szó, akinek el kellett fogadtatnia magát a helyi szereplőkkel. Az ISGS gyors növekedését a lehetőségek kihasználásának köszönheti: különböző meggyengült, perifériaterületen működő JNIM egységeket tudott átcsábítani a csoportjához. A Katiba Macina és az Ansaroul Islam csoportokon belüli konfliktusokat kihasználva mindkét szervezettől katonákat tudott az ISGS berkeibe toborozni. Ezen kívül az etnikai törésvonalakat és az állami elhanyagoltság okozta sérelmeket kihasználva sikeresen toborzott a lakosság soraiból. Ezek segítségével a JNIM-hez fel tudott zárkózni, ami versenyt teremtett a két csoport között. A JNIM nem volt hajlandó a területek felosztására, ezért az ISGS kereste a konfrontációt a JNIM katonáival. Az ISGS taktikájában is változás történt, támadásaik célpontjába egyre többször került a keresztény kisebbség Burkina Fasóban, amit a JNIM elutasított.⁸⁶

További vetélkedésre ad okot az illegális kereskedelmi utak feletti ellenőrzés. Amelyik csoport megszerzi az ellenőrzést, meg tudja adóztatni az utakat használókat, és dollár milliós bevételekhez juthat. A konfliktus burkina fasói érintettsége miatt az aranybányák „védelme” is a rivalizálás tárgya lett. Amelyik csoport ki tudja terjeszteni a hatalmát a burkina fasói aranybányákra, védelmi pénzt tudott beszédni a bányászoktól. Mivel az állam hatalma már nem ér el a határmenti régiókig, ezért a helyi lakosságnak nincs más választása, mint a dzsihádisták védelmére bízni magukat és kifizetni az ezért kért díjat.⁸⁷

⁸⁶ HÉNI NSAIBIA 2021.

⁸⁷ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL COUNTER-TERRORISM COMMITTEE EXECUTIVE DIRECTORATE (CTED) 2022.

6. ábra: Az ISGS és JNIM műveleti területei. Forrás: Jules Duhamel (@Julesdhl)

Egyre több összecsapás történt a két csoport között 2019 nyaratól kezdve, 2019 és 2020 között 65 ütközetet jelentettek a JNIM és ISGS között, mely a legalacsonyabb becslések szerint 490 dzsihádistát halálát okozta. Az ISGS méltó ellenfelévé vált a JNIM-nek, egyik csoport sem volt képes a másik területeit megszerezni, az erőviszonyok kiegyenlítettnek voltak. A két csoport az összecsapások narratívájának kezelésében különböző álláspontokat képviselt. Az ISGS és az Iszlám Állam propagandaszervezete a JNIM elleni győzelmeket eltúlozta és felhasználta a globális al-Kaida elleni rivalizálás kihangsúlyozására. A JNIM a győzelmek propagálását sokkal visszafogottabban kezelte, a lokális szempontokat helyezte előtérbe, ezért az ISGS civilek elleni túlzott erőszakát emelte ki propagandájában és így a lakosságot próbálta meg az ISGS ellen fordítani.⁸⁸

A két csoport közötti harcok és az ISGS gyors növekedése és magas áldozatszámú járó támadásai magára hívták a nemzetközi közösség figyelmét is. Franciaország 2018-ban

⁸⁸ HÉNI NSAIBIA 2021.

bejelentette, hogy az ISGS a legveszélyesebb ellenfél a franciák terrorellenes harcaiban a Száhelben.⁸⁹

4.4. A nemzetközi közösség reakciója a dzsihádisták felkelő szervezetek új területeken való aktivitására

A válság délre tolódására, az újabb dzsihádisták csoportok megjelenésére reakciót kellett adnia a nemzetközi közösségnek. Az északi területekről 2015-re a válság epicentruma Közép-Malira, majd a határokon áttérjedve a Liptako-Gourma határvidékre helyeződött át. A 2.4-es fejezetben felsorolt nemzetközi missziók aktívan részt vettek a 2015-ös algériai béketárgyalásokban és elősegítették a mali kormány és az északon tevékenykedő tuareg védelmi milíciák közötti békét. Azonban, ahogy már az előző fejezetekben láthattuk a béke sajnos nem jelentette a válság végét, a szélsőséges csoportok folytatták a tevékenységüket és újabb szervezetek alakultak, újabb területek váltak instabillá a régióban.

Franciaország által 2013-ban indított Operation Serval műveletet 2014 augusztusában felváltotta az Operation Barkhane, melynek legfőbb célja az Operation Serval Észak-Maliban folyó műveletei a dzsihádisták felkelő csoportok újra alakulásának megakadályozása és a terrorizmus elleni küzdelem. Az Operation Barkhane-t tervezve a nagyobb területen való működéssel számoltak, a regionális együttműködések biztosításának érdekében. A főhadiszállásnak az Észak-Maliban található Gao és a csádi főváros N'djamena adott otthont, ezen kívül Niamey-ben egy hírszerző központ, Ouagadougoubanban pedig a különleges erők állomásoztak⁹⁰. Megközelítőleg 5000 katona vett részt a hadműveletben. Már az Operation Barkhane megalakulása idején számítottak egy afrikai regionális erővel való együttműködésre, ezért ennek alapján tervezték a hadműveletet. Az együttműködésnek teret engedő regionális szervezet végül a G5 Sahel keretein belül történhetett meg, mely öt afrikai ország részvételével egy közös hadtestet tudott létrehozni.

G5 Sahel regionális szervezet 2014. február 16-án kezdte meg a működését Franciaország támogatásával. A G5 Sahel-t öt ország, Mali, Niger, Mauritánia, Csád és Burkina Faso alkotja, a szervezet főként a biztonsági komponensre fókuszál, hiszen mind az öt ország számára kiemelt fontosságú terület a szélsőséges csoportok jelenléte miatt. A szervezet céljai közé tartozott terrorizmus elleni küzdelem, a szervezett bűnözés és illegális kereskedelem megakadályozása, az államhatalom helyreállítása, segítség a humanitárius műveletek

⁸⁹ LAURENT LAGNEAU 2020.

⁹⁰ BAK PÁL 2020.

végrehajtásában és a fejlesztési projekteken való részvétel. Ezeknek az elérése érdekében egy közös hadtestet hoztak létre 2017-ben, G5 Sahel Joint Force néven. A közös hadtestet a Multinational Joint Task Force (MNJTF) alapján hozták létre, ami Kamerun, Niger, Csád és Nigéria közös fellépése volt a Boko Haram ellen. A G5 Sahel Joint Force-nak az MNJTF-hez képest nehezebb dolga van, hiszen a G5 tagok sokkal szegényebbek, az MNJTF egyetlen ellenség ellen lép fel, addig a G5 Sahel legfőbb műveleti területén, a Liptako-Gourma határvidéken, megközelítőleg 20 fegyveres csoport működik, melynek egy része szélsőséges dzsihádisták felkelő csoport.⁹¹

A G5 Sahel Joint Force területi működése három szektorra osztható:

- Nyugati szektor: a Mali és Mauritánia közötti határon
- Középső szektor a Mali, Niger és Burkina Faso közötti hármass határvidéken (Liptako-Gourma határvidék)
- Keleti szektor a Niger és Csád közötti határon

A szektorokból is látható, hogy a G5 Sahel Joint Force megpróbált minél nagyobb területet lefedni műveleteiben és reagálni a válság transznacionális jellegére.

A válság regionalizálódására adott válaszként létrehozott G5 Sahel Joint Force-nak meg kellett találnia a helyét a már működő nemzetközi összefogás munkamegosztásába. Az EUTM Mali és a Barkhane közti alapvető munkamegosztásba kellett beépülnie közös hadtestnek. A G5S Joint Force végül az Operation Barkhane-nal együtt hajtotta végre műveleteinek nagyrészt. Franciaország a G5S Joint Force-tól egy a dzsihádisták ellen hatékony lokális erőt képzelt el, amely száheli kezdeményezésként oldaná meg a helyi problémákat, így Franciaország csökkenthetné a részvételét a válság kezelésében. Azonban a G5 Sahel sikere elmaradt, ez többek között a pénzügyi források hiányának, az irreális elvárásoknak, az óriási területi kiterjedésnek (csak a Liptako-Gourma területe kb. 370.000 km²), és a katonák dzsihádisták elleni küzdelemben való tapasztalatlanságának volt köszönhető.⁹²

Franciaország a terhek csökkentése érdekében egy többnemzeti különleges műveleti erőt álmodott meg, amely főként a Liptako-Gourma határvidék területén működne, és a terheket több európai országgal osztaná meg. 600 fő körüli létszámmal és több európai ország érdeklődésével számoltak a franciák a Task Force Takuba beindításakor 2020-ban. A Task Force Takuba legfőbb feladatának az ISGS elleni küzdelmet nevezték meg. A Task Force Takuba az Operation Barkhane alá tartozik szervezetileg, és körülbelül 800 katona tartozott a

⁹¹ INTERNATIONAL CRISIS GROUP 2017.

⁹² MARSÁI VIKTOR 2021.

kötélékébe, a hozzájáruló országok Belgium, Csehország, Dánia, Észtország, Franciaország, Magyarország, Olaszország, Hollandia és Svédország voltak.⁹³

Magyarország a Task Force Takubához való csatlakozását 2021. szeptember 28-án jelentette be a Honvédelmi Minisztérium parlamenti államtitkára a műveletben való részvétel támogatására kérte fel az Országgyűlést, ami november 9-én megtörtént. A válságban már jelen volt a magyar részvétel az EUTM Mali kiképző misszió keretein belül. A Task Force Takubához való csatlakozást az ország vezetése azzal indokolta, hogy a terrorfenyegetés mérséklésével a migrációs nyomás is csökkenthető. További előnye a missziónak a tapasztalatszerzés lehetősége, hiszen valós műveleti környezetben szerezhettek tapasztalatot a résztvevő magyar katonák. A tervek szerint 2022 első negyedében 80 magyar katona kiküldésével számoltak.⁹⁴

A tervek megvalósulását megakadályozta Franciaország kivonulása Maliból és az Operation Barkhane és a Task Force Takuba beszüntetése 2022-ben.

5. Katonai puccskísérletek a Liptako-Gourma határvidék országáiban

2020-ra a régióban folyó válság olyan mértéket öltött, hogy mind a lakosság, mind pedig a hadsereg elégedetlenségét fejezte ki az államhatalom felé. Ahogy az előző fejezetben láthattuk a válság már nem csak Maliban, hanem Nigerben és Burkina Fasóban is óriási problémákat okozott. Ennek következményeképp a három érintett országban puccskísérleteket hajtottak végre, egyedül Nigerben sikerült megőriznie a hatalmát a demokratikusan megválasztott elnöknek a hatalomátvételi kísérlet ellenére. A puccsok következtében olyan kormányok kerültek hatalomra, akik már nem bíztak a francia hadműveletekben, ezért új megoldást és új szövetségest kerestek. A franciák a puccsok következtében a helyi kormány, és a lakosság támogatása nélkül képtelen volt az addigi formájában fenntartani műveleteit, így azok beszüntetésére és a csapatok egy részének kivonására kényszerült. Ez egy új fordulatot hozhat a Liptako-Gourma válságában, hiszen az állami instabilitás tovább növekedett, az eddigi szövetségi rendszer felbomlását és egy új szereplő, a Wagner-csoport megjelenését láthatjuk. Az új vezetők miatt, az eddig működő missziók veszélyben vannak, a MINUSMA vezetősége is kifejezte aggodalmát az új helyzettel kapcsolatban.⁹⁵ Nigerben, Maliban és Burkina Fasóban elkövetett puccskísérletekről és azok (lehetséges) következményeiről lesz szó.

⁹³ RÉDACTION AFRICANEWS 2022A

⁹⁴ MARSÁI VIKTOR 2021.

⁹⁵ RÉDACTION AFRICANEWS 2022A

5.1. Puccsok Maliban és az azt követő francia kivonulás

Maliban 2020-ban a hadsereg puccsot hajtott végre, a katonák az elnököt, Ibrahim Boubacar Keïta-t és a miniszterelnököt Boubou Cissét letartóztatták és fogva tartották egy Bamako közeli katonai bázison. A puccs nem volt váratlan, hiszen azt több hónapos demonstráció előzte meg, mely során a bamakói igazságügyi minisztérium épületét felgyújtották. A tüntetések oka a már 2013 óta hatalmon lévő Keïtával szembeni elégedetlenség volt. Az országban tetőzött a korrupció, a biztonsági helyzet folyamatosan romlott, melyben a nemzetközi közösség jelenléte sem hozott javulást, a dzsihádisták felkelők száma és általuk indított támadások folyamatosan nőttek és az etnikai erőszak is tovább nőtt. Egyes területeket, főként a Niger és Burkina Faso határai menti régiókat, a kormány képtelen volt hatalma alatt tartani, ott több esetben a dzsihádisták felkelő szervezetek irányították a napi életet.⁹⁶

A letartóztatást követően Ibrahim Boubacar Keïta lemondott, a katonai junta pedig egy átmeneti időszakot ígért, mely a demokrácia helyreállításához szükséges. A hatalomra kerülő junta vezetője Assimi Goïta ezredes, a mali különleges erők parancsnoka.⁹⁷ 2020 szeptemberében megegyeztek az ellenzéki erőkkel, hogy az átmeneti időszak időtartama 18 hónap lesz, és az ECOWAS kérésére civil került az ország élére, Bah Ndaw személyében.

Az átmeneti kormánynak kilenc hónap elteltével a 18 hónapos időszakból újra kellett osztani a pozíciókat a kabinetben, hogy szélesebb körű támogatást nyerjenek a lakosságtól és, hogy elkerüljék a demonstrációkat. Az átrendeződést követően 2020 augusztusában elkövetett puccsot vezető ezredes, Assimi Goïta nem jutott pozícióhoz, pedig az alelnöki széket ígérte neki az elnök Bah Ndaw. Assimi Goïta, 2021. május 25-én magához ragadta az elnöki hatalmat, és eltávolította pozíciójából Bah Ndaw elnököt és Moctar Ouane miniszterelnököt, akiket az újabb átszervezés után fogva tartott és lemondásra kényszerített. Goïta az újabb puccsot követően ismét megerősítette, hogy az átmeneti időszak lejárta után a demokratikus választásokat meg fogják tartani. Az újabb puccs következtében az ECOWAS és az Afrikai Unió is felfüggesztette Malit a tagjai közül.⁹⁸

Goïta elnökségétől kezdődően a francia-mali kapcsolatok megromlottak, Goïta elnöki kinevezése után Franciaország bejelentette, hogy felfüggeszti az együttműködést a dzsihádisták felkelők elleni harcban a mali hadsereggel, és a Maliban állomásozó francia erők önállóan

⁹⁶ BBC.COM 2020A

⁹⁷ BBC.COM 2020B

⁹⁸ BBC.COM 2021

fognak működni. A két ország között viszony elmérgesedésének okai között volt Franciaország heves ellenkezése a katonai uralom ellen Maliban és a környező országokban. A lakosság számára is ellenségesse váltak a francia katonák, hiszen 2013-as bevonulásuk óta csak tovább emelkedett a dzsihádisták felkelő csoportok száma és tevékenysége az országban, ráadásul ez a környező országba is áttért és így regionális válság keletkezett az Észak-Maliból induló lázadásból. A lakosság szerint egy fejlett államnak, fejlett haditechnikai felszerelésekkel meg kellett volna tudnia oldani a válságot. Sokan úgy gondolják a francia katonák újra gyarmatosítani szeretnék Malit és ezért állomásoznak az országban. A lakosság ezen féltelmeire a 2021. óta jelenlévő orosz propagandagépezet is ráerősít. Franciaország és Mali kormányai közötti viszonyban a legnagyobb probléma akkor keletkezett, amikor Mali kormánya az orosz Wagner-csoporthoz fordult a dzsihádisták kezeléséhez. Helyi szakértők szerint Mali vezetése havi 10 millió dollárért bérelte fel a Wagnert, amelyet főként ásványkincsek kitermelésén keresztül fizetnek. Megközelítőleg 600-1000 fő Wagner-katona érkezhetett az országba⁹⁹. Ez teljesen aláásta a két ország közötti viszonyt, és a francia nagykövet Bamakóból való kiutasítását követően Emmanuel Macron elnök bejelentette a francia csapatok kivonását Maliból 2022. február 17-én.

5.2. Franciaellenes érzelmek fellángolása Burkina Fasóban és Nigerben

Nyugat-Afrikában az elmúlt 2 évben több sikeres puccskísérlet történt, melybe Mali 2020-as és 2021-es hatalomátvétele és a Burkina Fasóban 2022-ben történő kísérletek is beleszámolhatóak. A puccsok a nyugat-afrikai politikai rendszerek súlyos válságát tükrözik, amelyre muszáj figyelmet fordítani, hiszen a kiszámíthatatlan katonai átmeneti kormányok tovább súlyosbíthatják a biztonsági és politikai problémákat, ahogy ez Maliban is megtörtént.

2015 óta Burkina Fasót is elérte a Közép-Maliból áttérő konfliktus, az országban több aktív dzsihádisták felkelő csoport tevékenykedik, melynek a tevékenysége több, mint 7500 ember halálát okozta és 1,6 millió embert kényszerített menekülésre. Roch Marc Christian Kaboré elnök a biztonsági helyzet megoldására önkéntes haderőt próbált toborozni volt önvédelmi milícia tagok csatlakozásával, azonban felszerelés, finanszírozás és kiképzés hiánya miatt sikertelen volt a próbálkozás és a dzsihádisták által jelentett fenyegetés tovább nőtt az országban. Malihoz hasonlóan a korrupció Burkina Fasóban is jelentős volt, ez is közrejátszott a kormánnyal szembeni nagyfokú elégedetlenséghez. A hadsereg 2022 január 24-én ragadta

⁹⁹ JASON BURKE 2022.

magához a hatalmat, Paul-Henri Sandaogo Damiba alezredes vezetésével. A Maliban történetekhez hasonlóan a lakosság örült a hatalomátvételnek, azonban Dambia csak rövid ideig, 2022 szeptemberéig tudta hatalmát megtartani. A hatalomátvételt követő instabilitást kihasználva az ISGS és a JNIM az ellenőrizetlen területeken, főként a határvidéken, megsokszorozta támadásait és a civilek elleni erőszak megnövekedett, az állam becslések szerint csupán az ország 60%-át tudta hatalma alatt tartani, a többi részén dzsihádisták felkelő csoportok kontrollálták. Ezt a folyamatot a hadsereg Dambia inkompetenciájának tudta be, ezért szeptember 30-án Ibrahim Traoré százados elragadta tőle a hatalmat és október 14-én kinevezte magát elnöknek. Kinevezése után első lépései közé tartozott a volt elnök, Kaboré önkéntes haderejének a megújítása, aminek köszönhetően október végére, már 50.000 új jelentkezőt sikerült a haderőbe toborozni.¹⁰⁰ Traoré százados látva Mali és Assimi Goïta példáját, kijelentette, hogy nyitottak a Wagner-csoport által nyújtott megoldásra Burkina Fasóban is, azonban dolgozatok írásának idején nem történt ennek irányába komolyabb lépés az új burkina fasói irányítás részéről.¹⁰¹

Niger sem maradt ki a nyugat-afrikai puccs kísérletekből, 2021 márciusában a hadsereg megpróbálta megtámadni az elnöki palotát, ami sikertelen volt, Niger elnöke Mohamed Bazoum maradt. Miután Maliban és Burkina Fasóban is megdöntötték a francia barát vezetséget, a Liptako-Gourma határvidék országai közül egyedül Niger maradt, aki pro-francia politikát képviselt. A francia csapatok Maliból történő kivonását követően Niger bejelentette, hogy várják a katonákat és állomásozhatnak Niameyben Mali helyett. Azonban Nigerben is érezhetőek a lakosság körében a franciaellenes érzelmek, melyeknek tüntetéseken adtak hangot. A franciaellenes érzelmeket tovább erősíti a térségben egyre nagyobb szerepet játszó orosz dezinformáció, melynek eredményeképp a tüntetéseken oroszbarát szlogenek és zászlók is megjelennek a francia becsmérlő felíratok mellett.¹⁰² Az Operation Barkhane támogatottsága a három országban mélypontra van, 2022 szeptemberében több Barkhane konvojt is megköveztek a lakosok. Ezeket látva a franciák számára fentarthatatlanná vált a hadművelet további folytatása, hiszen civil támogatás hiányában nem tudták megfelelően végezni a feladatukat. Ezért Emmanuel Macron 2022. november 9-én hivatalosan bejelentette az Operation Barkhane végét. Macron szerint egy új stratégiát kell kidolgozni a válság által érintett országokban és megváltoztatni az eddigi rendszert. 3000 katona továbbra is állomásozni fog a térségben, Nigerben, Csádban és Burkina Fasóban, azonban ezek szorosan

¹⁰⁰ RÉDACTION AFRICANEWS 2022.

¹⁰¹ BBC.COM 2022A

¹⁰² FRANCE24.COM 2022.

együttműködve a nemzeti kormányokkal és nem önálló hadműveletben fognak feladatot kapni.¹⁰³

6. Konklúzió

Összefoglalva a kutatás eredményeit, a kutatási kérdéseimre az alábbi válaszokat találtam:

Az első kérdésre, hogy hogyan használják ki a dzsihádisták a helyi konfliktusokat, a válaszem az, hogy megkeresik azokat az etnikai törésvonalakat, ahol felhasználva az ellenséges csoporttal való sérelmeket, fegyvert, pénzt és kiképzést ajánlanak a sértett félnek. A csatlakozásért cserébe a kapott eszközökkel és képzéssel képesek szembe szállni az ellenséges etnikummal szemben. Erre láthattunk példát a földműves és a nomád közösség közötti összecsapásokban, amit a szélsőséges csoportok megjelenése tovább súlyosbított, hiszen a pásztorok megkapták az eszközöket, hogy felvegyék a harcot a földművesekkel szemben, akik önvédelmi milíciákba tömörültek az állam által biztosított védelem hiányában. A közösségek közti erőszak szítása is jellemző a dzsihádisták felkelő csoportokra, hiszen az ebből fakadó erőszakot a saját ügyük előmozdítására tudják felhasználni. Ezeknek a lokális céloknak egy dzsihádisták burkot adva képesek megszilárdítani csoportjukat és újabb tagokat gyűjteni maguk közé.

A második kérdésre, mi a viszony a gyenge állam és a dzsihádisták felkelők között a Liptako-Gourma határvidéken, a választ a dzsihádisták csoportok által nyújtott alternatív kormányzásban kell keresni. Az állam által elhanyagolt területeken élő etnikai csoportok megvetéssel vannak a kormánnyal szemben, teljesen elvesztették a bizalmukat az államban. Erre szintén a fulánik esetén láthattuk a legjobb példát. A hosszú, megoldatlan földvitáknak és a korrupt bíraskodásnak köszönhetően a fulánik a kormány ellen fordultak és inkább elfogadták az alternatív szélsőséges iszlamista uralmat, ahol bár a sáría szigorú törvényei alatt kellett élniük, legalább kedvező döntéseket hoztak számukra a többi etnikumhoz képest. A dzsihádisták csoportok olyan területekre tudták eljuttatni az infrastruktúrát és olyan hiányzó szolgáltatásokat, mint a bíraskodás vagy orvosi ellátás, amellyel elnyerték a lakosság bizalmát. Tehát kijátszva a közösségek közötti erőszakot, hiányzó szolgáltatásokat nyújtva a lakosság bizalmát megszerezve be tudják vezetni törvényeiket. Cserébe a fiataloknak a virágzó jövőre tesznek ígéreteket, amiket az állam szerintük nem tud biztosítani. Burkina Fasóban az Ansaroul Islam is a gyenge államhatalmat használta ki a terjeszkedésre, szintén a fiataloknak tett

¹⁰³ BBC.COM 2022B.

ígéreteket és rámutatott arra, hogy az állam által hiányzó szolgáltatásokat csak ők tudják megadni, így a csatlakozók nem láttak jobb lehetőséget maguk előtt a jobb megélhetésért való küzdelemben.

A harmadik kérdés, hogyan járul hozzá a szervezett bűnözés a dzsihádisták felkelő csoportok működéséhez a térségben. Egyértelműen a működés alapjait biztosította. A kiterjedt illegális kereskedelmi utakon, amelyek Észak-Afrika és Nyugat-Afrika között találhatók, ember-, drog, cigaretta-, fegyverkereskedelem folyik. Dollármilliók üzletről van szó, és láthatóan átalakította a térségben működő dzsihádisták szervezetek pénzügyi bevételeinek forrásait is. 2012 előtt leginkább a túszejtésből szereztek bevételeket, ahogy az AQIM esetén is láthattuk, azonban 2012 után, többek között Iyad Ag Ghali összeköttetéseknek és a lokális etnikai bázisú toborzásnak köszönhetően egyre szerte ágazóbb lett a kapcsolat a dzsihádisták és az illegális kereskedők között. Működési bevételeik nagyrészt ezeknek az utaknak az ellenőrzéséből szerzik, az úthasználatért adót kérnek. A két legnagyobb dzsihádisták szervezet, az ISGS és a JNIM között ezeknek az utaknak az ellenőrzéséért véres küzdelem folyik. Továbbá a burkina fasói arany piac felfedezése óta, a dzsihádisták az aranybányák védelméért vetélkednek, amiért szintén magas összegeket kérnek.

Ahogy láthatjuk a válság komplexitását és megoldásának nehézségét a mélyen gyökerező etnikai és különböző közösségek közti konfliktusok adják, amelyek a gyenge államhatalom következtében megoldatlanok maradtak és a dzsihádisták felkelő szervezetek fel tudták használni, sőt szítani tudták ezeket a konfliktusokat a saját érdekeik szerint. A szervezett bűnözésből befolyó jövedelem miatt a csatlakozó harcosoknak olyan mennyiségű fizetséget tudnak kínálni, mellyel a kormány képtelen versenyezni, hiszen sokszor a megélhetéshez sem tudja biztosítani a megfelelő feltételeket. A válság megoldhatatlanságát látva a Liptako-Gourma határvidék két országában is sikeres puccskísérlet történik. Az új vezetőségek pedig alternatív megoldásokban gondolkoznak, melynek az ára Franciaország kivonulása és az Operation Barkhane beszüntetése lett. Franciaország helyett az új szövetségeket Oroszországban és a Wagner-csoportban látják, azonban a konfliktus megoldása csak akkor lehetséges, ha az állam képes a lakosság bizalmát visszanyerni és elérni, hogy ne a dzsihádisták csoportokhoz forduljanak alternatív megoldásként az állam helyett.

7. Irodalomjegyzék

- ACTION AGAINTS HUNGER. 2022. „Averting the unfolding historic food crisis in the sahel”.
https://www.actionagainsthunger.org/app/uploads/2022/09/Averting_the_unfolding_historic_food_crisis_in_the_Sahel_-_EN.pdf.
- ALEXANDER THURSTON. 2020. *Jihadists of North Africa and the Sahel, Local Politics and Rebel Groups*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ALJAZEERA.COM. 2016. „Deadly attack targets army base in Burkina Faso”,
<https://www.aljazeera.com/news/2016/12/16/deadly-attack-targets-army-base-in-burkina-faso/>.
- ASSANVO, WILLIAM, BABA DAKONO, LORI-ANNE THÉROUX-BÉNONI, IBRAHIM MAÏGA. 2019. „Violent extremism, organised crime and local conflicts in Liptako-Gourma”. Institute of Security Studies (ISS). <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/war-26-eng.pdf>.
- BAK PÁL. 2020. „A G5 Száhel afrikai regionális együttműködés tartalma, hatása a térség biztonságára és a migrációs folyamatokra”. In: *Honvédségi Szemle – Hungarian Defence Review* 148 (1): 50–65.
- BBC.COM. 2020a. „Soldiers seize Mali President Ibrahim Boubacar Keïta”. 2020.08.19. <https://www.bbc.com/news/world-africa-53825673>.
- BBC.COM. 2020b. „Mali coup: Military junta seeks transitional president”. 2020.08.21. <https://www.bbc.com/news/world-africa-53854372>.
- BBC.COM. 2021. „Mali’s coup leader Assimi Goïta seizes power again”. 2021.05.25. <https://www.bbc.com/news/world-africa-57239805>.
- BBC.COM. 2022a. „Capt Ibrahim Traoré: Burkina Faso’s new military ruler”. 2022.10.03. <https://www.bbc.com/news/world-africa-63117008>.
- BBC.COM. 2022b. „France calls time on anti-jihadist Operation Barkhane in Sahel”. 2022.11.10 In: <https://www.bbc.com/news/world-europe-63575602>.
- BØÅS, MORTEN, & L. E. TORHEIM. 2013. „The Trouble in Mali—corruption, collusion, resistance”. In: *Third World Quarterly*, 34 (7): 1279–1292.
- BØÅS, MORTEN. 2019. „The Sahel Crisis and the Need for International Support”. Nordiska Afrikainsitutet The Nordic Africa Institute. <http://nai.divaportal.org/smash/get/-diva2:1367463/FULLTEXT01.pdf>.
- BØÅS, MORTEN. 2020. „EU migration management in the Sahel: unintended consequences on the ground in Niger?” In: *Third World Quarterly*, 42 (1), 52–67.
- BØÅS, MORTEN; NATASJA RUPESINGHE. 2019. „Local Drivers of Violent Extremism in Central Mali”. Norwegian Institute of International Affairs (NUPI). <https://www.nupi.no/en/content/-download/20508/file/Rapportextremismeanglaisversionfinale.pdf?inLanguage=eng-GB&version=6>.
- BRUIJN, MIRJAM DE AND HAN VAN DIJK. 1995. *Arid ways : cultural understandings of insecurity in Fulbe society, Central Mali*. Wageningen: CERES Publication.

- BURKE, JASON. 2022. „Russian mercenaries linked to civilian massacres in Mali”, *The Guardian*, 2022.05.04. <https://www.theguardian.com/world/2022/may/04/russian-mercenaries-wagner-group-linked-to-civilian-massacres-in-mali>.
- CARBONE, GIOVANNI; CAMILLIO CASOLA. 2022. „Sahel: 10 Years of Instability. Local, Regional and International Dynamics”. Italian Institute for International Political Studies (ISPI). https://www.ispionline.it/sites/default/files/10_years_instability_sahel_report.ispi_2022_0.pdf.
- CASOLA, CAMILLO. 2019. „The 2012 Rebellion in North Mali: the MNLA Insurgency, Caught Between the State and the French Intervention”. In: *Interdisciplinary Political Studies* 5 (2): 511–554.
- CHAUZAL, GRÉGOR; THIBAUT VAN DAMME. 2015. „The roots of Mali’s conflict, Moving beyond the 2012 crisis”. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/The_roots_of_Malis_conflict.pdf.
- CINCOTTA, RICHARD; STEPHEN SMITH. 2021. „What Future for the Western Sahel? The region’s demography and its implications by 2045”. Atlantic Council, The Scowcroft Center for Strategy and Security. https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2021/11/AC_What-future-for-the-Western-Sahel.pdf.
- CLIMATE DIPLOMACY. „Tuareg Rebellion in Mali 1990-1995”. https://climate-diplomacy.org/case-studies/tuareg-rebellion-mali-1990-1995#fact_sheet_toc--conflict-resolution-LEBOVICH, ANDREW. 2019. „Mapping armed groups in mali and the sahel: al-Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM)”. European Council on Foreign Relations. https://ecfr.eu/special/sahel_mapping/aqim#menuarea.
- COBO, IGNACIO FUENTE. 2022. „The Sahel after the Barkhane operation. Security situation and future prospects”. Instituto Español de Estudios Estratégicos. https://www.ieee.es/Galerias/-fichero/docs_analisis/2022/DIEEEA23_2022_IGNFUE_Sahel_ENG.pdf.
- DW. 2004. „Berlin Paid Ransom to Free Hostages”. 2004. 06. 08. <https://www.dw.com/en/top-stories/s-9097>.
- EIZENGA, DANIEL; WENDY WILLIAMS. 2020. „The Puzzle of JNIM and Militant Islamist Groups in the Sahel”. Africa Center for Strategic Studies. 2020. december 1. In: <https://africacenter.org/-publication/puzzle-jnim-militant-islamist-groups-sahel/>.
- EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE. 2011. „Strategy for Security and Development in the Sahel”. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/strategy_for_security_and_development_in_the_sahel_en_0.pdf.
- FRANCE24.COM. 2013. „Al Qaeda leader Abou Zeid »killed in Mali«”. 2013. 03. 04. <https://www.france24.com/en/20130304-al-qaeda-confirms-abou-zeid-death-mali-0>.
- FRANCE24.COM. 2022. „Demonstrators in Burkina Faso protest France and ECOWAS while waving Russian flags”. 2022. 10. 04. <https://www.france24.com/en/africa/20221004-burkina-faso-demonstrators-wave-russian-flags-protest-west-african-mediation-bid>.
- IBRAHIM, YAHAYA IBRAHIM; MOLLIE ZAPATA. 2018. „Regions at risk: Preventing mass atrocities in Mali”. Simon-Skjoldt Center for the Prevention of Genocide. https://www.ushmm.org/m/pdfs/Mali_Report_English_FINAL_April_2018.pdf.
- INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE. 2022. „Ecological Threat Report 2022: Analysing Ecological Threats, Resilience & Peace”. <http://visionofhumanity.org/resources>.

- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2012. „Mali: Avoiding Escalation”. 2012.07.18.
<https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/mali/mali-avoiding-escalation>.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2016. „Central Mali: An Uprising in the Making?” 2016.07.06.
<https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/mali/central-mali-uprising-making>.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2017. „Finding the Right Role for the G5 Sahel Joint Force”.
 2017.12.12. <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/258-force-du-g5-sahel-trouver-sa-place-dans-lembouteillage-securitaire>.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2019. „Speaking with the “Bad Guys”: Toward Dialogue with Central Mali’s Jihadists”. 2019.05.28. <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/276-speaking-bad-guys-toward-dialogue-central-malis-jihadists>.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2020. „Reversing Central Mali’s Descent into Communal Violence”.
 2020.11.09. <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/293-enrayer-la-communautarisation-de-la-violence-au-centre-du-mali>.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP. 2021. „Mali: Enabling Dialogue with the Jihadist Coalition JNIM”.
 2021.12.10. <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/306-mali-enabling-dialogue-jihadist-coalition-jnim>.
- INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM). 2022. „Displacement Tracking Matrix Central Sahel & Liptako Gourma”. https://displacement.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/-files/reports/LGC_Monthly_Dashboard_EN_August_2022_v6.pdf.
- IRISH, JOHN; TIEMOKO DIALLO. 2022. „French military to quit Mali in possible boost to jihadists”.
 2022.02.17. <https://www.reuters.com/world/africa/france-partners-begin-mali-military-withdrawal-statement-2022-02-17/>.
- JONES, MELINDA. 2020. „The Sahel Faces 3 Issues: Climate, Conflict & Overpopulation”. Vision of Humanity. <https://www.visionofhumanity.org/challenges-facing-the-sahel-climate-conflict-and-overpopulation/>.
- LAGNEAU, LAURENT. 2020. „Général Conruyt : le GSIM, lié à al-Qaïda, est désormais « l’ennemi le plus dangereux » pour Barkhane”. *Zone Militaire*, 2020.12.26.
<http://www.opex360.com/2020/12/26/general-conruyt-le-gsim-lie-a-al-qaida-est-desormais-lennemi-le-plus-dangereux-pour-barkhane/>.
- LYAMMOURI, RIDA. 2019. „Tribal Dynamics in the Sahel”. Policy Center for the New South.
https://www.africaportal.org/documents/19725/Tribal_dynamics_in_the_Sahel.pdf.
- MACLEAN, RUTH. 2019. „Kalashnikovs and no-go zones: east Burkina Faso falls to militants”. *The Guardian*, 2019.05.22. <https://www.theguardian.com/global-development/2019/apr/22/kalashnikovs-and-no-go-zones-east-burkina-faso-falls-to-militants>.
- MARSAI VIKTOR. 2013. „Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az Opération Serval háttere és eredményei”. In: *Nemzet és Biztonság* 2013 (1-2.): 99–119.
- MARSAI VIKTOR. 2016. „A migrációs diskurzus margójára – Afrika mint kibocsátó régió”. In: *Nemzet és Biztonság*, 2016 (4.): 96–127.

- MARSAI VIKTOR. 2021. „Rejtő nyomában – magyar szerepvállalás a Task Force Takubában”. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet. https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemzesek_2021_21.pdf.
- MCGREGOR, ANDREW. 2017. „Operation Bayard and the Death of Ansar al-Islam Leader Malam Ibrahim Dicko”. AIS Special Report. <https://www.aberfoylesecurity.com/?p=3964>.
- MCKNIGHT, JOE. 2012. „Iyad Ag-Ghali, 2012: Running Out of Road”. *The revealer* (blog), 2012.11.05. <https://therevealer.org/iyad-ag-ghali-2012-running-out-of-road/>.
- MINISTRE DES ARMÉES. 2013. „Opération Serval (dossier actualisé)” <https://www.defense.gouv.fr/air/dossiers/operation-serval/operation-serval-dossier-actualise/presentation>,
- MOLENAAR, FRANSJE; JONATHAN TOSSELL, Anna Schmauder, Rahmane Idrissa, Rida Lyammouri. 2019. „The Status Quo Defied, The legitimacy of traditional authorities in areas of limited statehood in Mali, Niger and Libya”. Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’. https://www.clingendael.org/sites/default/files/201910/legitimacy_traditional_authorities_mali_niger_libya.pdf.
- NBC NEWS. 2014. „France: Jihadi Ahmed al Tilemsi, Wanted by U.S., Killed in Mali”, 2014. 12. 11. <https://www.nbcnews.com/news/world/france-jihadi-ahmed-al-tilemsi-wanted-u-s-killed-mali-n266166>.
- NELLEMANN, CHRISTIAN; MARK SHAW, JÜRGEN STOCK. 2018. „World Atlas of Illicit Flows”. The Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2018/09/Atlas-Illicit-Flows-FINAL-WEB-VERSION-copia-compressed.pdf>.
- NSAIBIA, HÉNI. 2021. „The Conflict Between Al-Qaeda and the Islamic State in the Sahel, A Year On Italian Institute for International Political Studies (ISPI)”. <https://www.ispionline.it/en/-pubblicazione/conflict-between-al-qaeda-and-islamic-state-sahel-year-29305>
- NSAIBIA, HÉNI; CALEB WEISS. 2020. „The End of the Sahelian Anomaly: How the Global Conflict between the Islamic State and al-Qa`ida Finally Came to West Africa”. In: *CTC SENTINEL* 13 (7): 1-14. <https://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/07/CTC-SENTINEL-072020.pdf>.
- PAULINE LE ROUX. 2019a. „Ansarul Islam: The Rise and Decline of a Militant Islamist Group in the Sahel”. Africa Center for Strategic Studies. 2019.07.29. <https://africacenter.org/spotlight/-ansarul-islam-the-rise-and-decline-of-a-militant-islamist-group-in-the-sahel/>.
- PAULINE LE ROUX. 2019b. „Exploiting Borders in the Sahel: The Islamic State in the Greater Sahara”. Africa Center for Strategic Studies. 2019.06.10. <https://africacenter.org/spotlight/exploiting-borders-sahel-islamic-state-in-the-greater-sahara-isgs/>.
- RÉDACTION AFRICANEWS. 2022a. „European counterterrorist force leaves Mali”, 2022.07.01. <https://www.africanews.com/2022/07/01/european-counterterrorist-force-leaves-mali/>.
- RÉDACTION AFRICANEWS. 2022b. „UN mission in Mali calls for means to act”. 2022.10.19. <https://www.africanews.com/2022/10/19/un-mission-in-mali-calls-for-means-to-act/>.
- RÉDACTION AFRICANEWS. 2022c. „Burkina Faso recruits 50,000 civilians as army auxiliaries to fight jihadists”. 2022. október 26. <https://www.africanews.com/2022/10/26/burkina-faso-recruits-50000-civilians-as-army-auxiliaries-to-fight-jihadists/>.

- RÉVÉSZ BÉLA. 2022. „A Takuba-misszió háttere”. *honvédelem.hu*, 2022.10.01.
<https://honvedelem.hu/hirek/a-takuba-misszio-hattere.html>.
- SCHNABEL, SIMONE. 2019. „Military cooperation in the Sahel: Much to do to protect civilians”. *Peace Research Institute Frankfurt* (blog). 2019.03.07. <https://blog.prif.org/2019/03/07/military-cooperation-in-the-sahel-much-to-do-to-protect-civilians/>.
- STANFORD UNIVERSITY. „Mapping Militant Organizations. »Al Mourabitoun«”.
<https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/al-mourabitoun>
- THOMPSON, JARED. 2021. „Examining Extremism: Islamic State in the Greater Sahara”. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-islamic-state-greater-sahara>.
- UN OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS (OHCHR). 2020. „Project supporting the G5 Sahel Joint Force with Implementation of the Human Rights and International Humanitarian Law Compliance Framework”. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/Africa/G5Sahel_Report_E_Final_05.08.2020.pdf.
- UN SECURITY COUNCIL. 2013. „Security Council resolution 2100 [on establishment of the UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA)]”.
<https://www.refworld.org/docid/519dffbe4.html>.
- UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR). 2021. „Climate Risk Profile: Sahel”.
<https://www.unhcr.org/publications/brochures/61a49df44/representative-concentration-pathways-climate-risk-profile-sahel-region.html>.
- UNITED NATIONS PEACEKEEPING. „Total Fatalities covering covers Peacekeeping Missions and some Special Political Missions since 1948”. <https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>.
- UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL COUNTER-TERRORISM COMMITTEE EXECUTIVE DIRECTORATE (CTED). 2022. „Concerns over the use of proceeds from the exploitation, trade, and trafficking of natural resources for the purposes of terrorism financing”.
https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org.securitycouncil.ctc/files/files/documents/2022/Jun/cted_cft_trends_alert_june_2022.pdf.
- VARGA MÁRTON. 2018. „Mali: rebuilding a country from civil war”. In: *Hungarian Defence Review* 146 (2): 62–72.
- VOA NEWS. 2014. „Malian Islamist Leader Killed in Airstrike”, 2014.03.14.
<https://www.voanews.com/a/malian-islamist-leader-killed-in-airstrike/1871537.html>.
- WEISS, CALEB. 2018. „Tuareg alliance claims more operations against ISGS in northern Mali”. FDD’s Long War Journal, 2018. 06.04., In: <https://www.longwarjournal.org/archives/2018/-06/tuareg-alliance-claims-more-operations-against-isgs-in-northern-mali.php>.
- WEISS, CALEB. 2019. „Deadly Niger ambush claimed by the Islamic State”. FDD’s Long War Journal. In: <https://www.longwarjournal.org/archives/2019/05/deadly-niger-ambush-claimed-by-the-islamic-state.php>.
- WEISS, CALEB. 2022. „Islamic State kills hundreds of civilians in northern Mali”. FDD’s Long War Journal. In: <https://www.longwarjournal.org/archives/2022/03/islamic-state-kills-hundreds-of-civilians-in-northern-mali.php>.

8. Ábrajegyzék

1. ábra: Nyugat-Afrika konfliktuszónái. Forrás: Dragonfly Terrorism Tracker	4
2. ábra: A két ábra a népesség várható növekedését mutatja be Nyugat-Száhel területén, 1980-2050-ig. Forrás: United Nations IEP Cacluations	7
3. ábra: Dzsihádista felkelő csoportok Mali és a Liptako-Gourma vidék területén 2007-től 2022-ig Forrás: CTCSentinel	14
4. ábra Etnikai csoportok Maliban. Forrás: OECD	19
5. ábra: Liptako-Gourma hatávidéket alkotó régiók. Forrás: ISS	23
6. ábra: Az ISGS és JNIM műveleti területei. Forrás: Jules Duhamel (@Julesdhl)	29